

DATINA

Serie nouă, anul 4, nr. 40, august 2017

www.cctb.ro

**Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T.Burada”
al Consiliului Județean Constanța**

Cuprins

03	15	28
Editorial - Și ei au luptat la Mărășești, la Nămolosa...	Dobrogea – leagănul multiculturalității - Tradiții ale minorităților din Dobrogea - TURCII	Primitivi în Lumea Nouă – Nativii din America de Nord (VI) - „Dragonul cu șapte capete” – o poveste amerindiană
05	19	31
Mărăști, Mărășești, Oituz. 100 de ani de la sacrificiul suprem al ostașilor români	Povestea vorbelor - (A umbla) ca o fofează	Acum un secol în Basarabia: Pavel Crușevan și preocupările lui asupra folclorului românesc
08	21	35
Centenarul Unirii - „Fapte de arme” ale armatei bulgărești de ocupație a Dobrogei- 1918-1919, în lumina unor documente inedite(II)	Inspirație. Plecată în vacanță. Stop	Aromânii în spațiul transilvan
13	23	37
Istoria la zi - Povestea zilei de 15 august	Profesorii noștri - Oricât am îmbătrâni, cântecul nu va muri!	De-ale noastre din bătrâni - Crai de Curtea Veche
	25	
	Istoria Dobrogei - Toamna pătimirii noastre (II)	

Datina, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de

Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

ISSN 1221-2253

DIRECTOR GENERAL: Prof. DOINA VOIVOZEANU, **DIRECTOR ADJUNCT:** SILVIA ȚIGMEANU
REDACTOR ȘEF: conf.univ. dr. AURELIA LĂPUȘAN, **REDACTORI:** Ana Maria ȘTEFAN, IULIA PANĂ, DAN COJOCARU

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC:

dr. LAVINIA DUMITRAȘCU, dr. SORIN COLESNIUC, dr. IOAN ADAM

DIRECTOR ECONOMIC: Alina ONEL

Tehnoredactor: Gabriel VOICU

Corectură: Daniela COJOCEA

Copyright text și fotografii © Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T.Burada”

Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina

Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex.Lăpușneanu nr.163 fotoartagfa@yahoo.com

Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța

Bd. Tomis nr. 110

Bd. I.C. Bratianu nr. 68

Tel./Fax: 0241 61 92 93

Tel: 0241 61 88 42

E-mail:office@scoalaarte.ro

E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

Și ei au luptat la Mărășești, la Nămolosa...

Aurelia LĂPUȘAN

Centenarul Marii Uniri se apropie. Sărbătoarea de la Mărășești a fost doar o filă din amplul program care ar trebui să stăpânească toată suflarea românească. Avem jerfa eroilor noștri rămași pe câmpul de luptă, avem sângele generației de după război care a împânzit orașele cu monumente, cu fapte de recunoștință față de cei care au apărat fruntariile țării.

În galeria marilor eroi au rămas doar nume, prinse pe o bucată de marmură, și lacrimile celor ce au supraviețuit să le cinstească memoria. Avem locuri care ne obligă să ne plecăm frunțile.

Mulți eroi au plecat în opinci să apere țara de dușmani.

Mulți și-au lăsat plugul, gospodăria și copiii, alții cercetările, bisturiul, condeiul și toți au îmbrăcat haina de soldat pentru că țara avea nevoie de ei.

În rândul eroilor dobrogeni omagiem astăzi pe Vasile Canarache și Ion Jalea. În numerele viitoare vom continua să evocăm și alte personalități care au ținut piept vrășmașului fără să le pese de moarte. Ca un simplu omagiu. Și despre care știm prea puțin încă...

Vasile Canarache este cunoscut ca istoric, publicist, fondator de ziare și primul director al Muzeului de Istorie și Arheologie Constanța. Cu o activitate densă, diversă, străbătută de devotament, curaj și dragoste de țară.

„Închină-te! În fața-ți trece icoana sfântă a Țării Românești. Astfel îmi spun de câte ori ochii mă face mic și fără însemnătate, privind înfățișarea chipeșă și voioasă a ofițerului cu ochii scântietori și plin de dorul biruinței, care acoperit de flamura tricoloră trece în sunetul cadent al fanfarei, purtând cu dânsul toată faima eroismului străbun și toate speranțele neamului. Închină-te!, viețuitor al țării, care se întinde dela Dunăre și Mare până în Carpați. Zăngănitul de sabie și pasul viu care poartă un trup românesc în haine oțelite sunt semnalul de rugăciune.

Închină-te!, în fața strălucitei icoane prea sfântă te pleacă smerit în fața ei și oridecâte ori o ai întruchipată în orice purtător de uniformă, luminează-ți mintea și spune: Iată puterea țării, viitorul și fericirea neamului”.

Așa scria Vasile Canarache în revista pe care a fondat-o la Constanța în 1916 numită, cum altfel, Victoria!

Vasile Canarache este înrolat în Regimentul 13 Artilerie și participă la înclăștarea de la Nămolosa, când generalul rus Cerbacev și trupele sale în dislocare aveau nevoie ca cineva să meargă în recunoașterea frontului. Niciun ofițer nu s-a încumetat, în schimb tânărul soldat Canarache a plecat călare și a stat 3 zile și 3 nopți sub camuflaj, ascunzându-se prin pădurici și adăposturi părăsite, dar comunicând telefonic trupelor noastre cum să înainteze, care este poziția inamicului.

Pentru aceste merite ostășești a fost ridicat în grad de caporal și decorat cu cea mai mare medalie, Bărbăție și credință cu spade, și cu decorația rusească Sf.Gheorghe.

Istoricii consemnează că bătălia de la Nămolosa, județul Galați, s-a derulat în zilele de 20 – 25 iulie 1917.

Acțiuni desfășurate printr-un intens bombardament de artilerie între trupele române și cele ale Puterilor Centrale, în timpul Primului Război Mondial. Parte a planului de lansare a unei ofensive româno-ruse împotriva pozițiilor inamice, episodul reprezintă prima manifestare operațională de amploare a armatei române după finalizarea pregătirilor ce au avut loc în prima jumătate a anului 1917.

Beneficiind de superioritate numerică, trupele româno-ruse lansează, în dimineața zilei de 20 iulie 1917, un impresionant tir de artilerie. Timp de trei zile au fost aruncate asupra pozițiilor inamice cantități uriașe de proiectile (170 000) cu impact nimicitor asupra fortificațiilor din zonă. Acestea au fost dublate de atacuri false lansate de trupele române, menite să distragă atenția inamicului de la adevăratul obiectiv al acțiunilor.

*Artistul plastic **Ion Jalea**, dobrogeanul care a lăsat o operă monumentală în mai toate orașele țării, dar și în multe alte țări europene, se afla la studii în Franța când a început marea conflagrație mondială.*

La intrarea României în război se întoarce în țară, de această dată pe ruta Londra - Torneo – Haparanda – Petrograd – Iași – București, iar în 1917, la insistențele sale, este trimis pe front.

La data de 17 august este grav rănit, și este evacuat mai întâi la Galați, apoi la Iași, unde îi este salvat piciorul stâng, dar nu și brațul stâng.

Dar chiar în război fiind, Jalea rămâne sensibil la ceea ce-l înconjoară, însuflețit de dorința de a exprima în forme artistice ceea ce vede și simte.

Cu Decretul nr. 909 din 19 aprilie 1918 i se conferă Coroana României cu Spade în gradul de Cavaler cu panglica de Virtute Militară și Crucea de război franceză, care îi este înmănată de generalul Henri Mathias Berthelot, șeful Misiunii Militare Franceze.

În 1923 s-a dezvelit la Dieuse, în Franța, „Monumentul soldaților români”, foști prizonieri în regiunea Saar, realizat de Jalea. Era omagiul adus celor 687 de ostași români căzuți pe pământul Alsaciei și Lorenei, în Primul Război Mondial. Cimitirul a fost inaugurat în prezenta Reginei Maria, ale cărei cuvinte în limba franceză sunt înscrise pe placa comemorativă de pe monument: „Soldați români, departe de patria voastră pentru care v-ați sacrificat, odihniți-vă în pace, sub o aureolă de glorie, în acest pământ ce nu vă este străin.”

Patru ani mai târziu, s-a dezvelit, la Viena, „Monumentul ostașilor români”, creat de sculptorul român, iar în 1930, alături de Medrea, realizează reliefurile figurale de la Mausoleul de la Mărășești.

Sculptorul cu o singură mână a reușit să modeleze în piatră marii domnitori români, personaje din basmele noastre populare, dar și monumente dedicate eroilor, o operă de aproape 300 de lucrări. Mausoleul de la Mărășești, pe care sunt sculptate scene de luptă, poartă și semnătura Ion Jalea.

Într-un august fierbinte, în urmă cu o sută de ani, tinerii noștri plecau voluntar să lupte și să apere țara. Nu pentru recompense, nu pentru onoruri. Pentru țară. Era pe când încă sentimentul de apartenență al românilor străbătea de la opincă la vlădică.

Toată suflarea românească...

Mărăști, Mărășești, Oituz.

100 de ani de la sacrificiul suprem al ostașilor români

Cercetător științific doctor Sorin Marcel COLESNIUC

În celebrele bătălii de la Mărăști, Mărășești și Oituz, desfășurate în vara anului 1917, românii au obținut cele mai importante victorii, din timpul Primului Război Mondial, împotriva forțelor armate ale Puterilor Centrale. Pentru a comemora 100 de ani de la sacrificiul ostașilor români, guvernul a declarat anul 2017, printr-o hotărâre, „Anul Mărăști, Mărășești, Oituz – 100”. În ziua de 6 august 2017 s-a desfășurat, la Mausoleul de la Mărășești, o impresionantă ceremonie națională, care a marcat împlinirea unui secol de la victoria românilor împotriva Puterilor Centrale.

Dar, începând cu a doua jumătate a lunii iulie, și în primele zile ale lunii august, instituțiile statului român, istoricii, militarii, mass-media și pasionații de istorie au organizat diverse manifestări științifice, culturale sau comemorative pentru a marca jertfa supremă a ostașilor români. Luptele și victoriile ostașilor români de la Mărăști, Mărășești și Oituz le-am prezentat și eu, cu prilejul simpozionului „Centenarul participării României la Războiul pentru Reîntregirea Neamului (1916 – 1918)”, organizat în ziua de 22 iulie 2017, la Clubul Nautic din Mangalia. Redau, în continuare, comunicarea pe care am susținut-o:

La sfârșitul anului 1916, cu pierderi de peste 250.000 de vieți omenești și a unui însemnat material de război, armata română a reușit să oprească înaintarea trupelor germane, austriece, ungare, bulgare și turce. În ianuarie 1917, armatele inamice au cucerit orașul Focșani, după care frontul românesc s-a stabilizat de-a lungul Carpaților Orientali, pe Siret și pe aliniamentele ce se întindeau până la Dunăre și Marea Neagră.

Iarna anilor 1916-1917 a fost deosebit de grea pentru locuitorii Moldovei. Soldații s-au instalat în adăposturi pe jumătate îngropate în pământ, acoperite cu bârne și lut. Din cauza epidemiei de tifos exantematic, regimente întregi au fost decimate în doar câteva săptămâni. La Iași, numărul morților era de 400 - 500 de oameni în fiecare zi. Până în primăvara anului 1917, au murit aproximativ 300.000 de oameni. Cu toate acestea, la sfârșitul lunii aprilie 1917, armata română a fost reorganizată, numărul militarilor ridicându-se la 700.000, dintre care 458.000 compuneau cele două armate operative: Armata I și Armata a II-a.

La începutul lunii mai 1917, generalul Constantin Prezan - șeful Marelui Cartier General al armatei române și generalul Dmitri Șcerbacev - șeful Marelui Stat Major al armatei ruse, au stabilit planul unei ofensive care trebuia să fie declanșată în

sectorul Nămolosa. Însă, din cauza Revoluției ruse din februarie 1917, soldații ruși refuzau să mai lupte pe frontul românesc. În iulie 1917, Puterile Centrale aveau în plan să nimicească forțele româno-ruse din Moldova și să scoată România din război. Planul lor consta într-o puternică ofensivă în regiunea Nămolosa, comandată de generalul August von Mackensen, și o alta în zona Oituz, comandată de generalul Friedrich von Gerock.

Generalul Alexandru Averescu se afla la comanda Armatei a II-a română, care dispunea de: 56 de batalioane și 14 escadroane, 448 de mitraliere, 228 guri de foc de artilerie și 21 de avioane. Trupele germane și austro-ungare aveau în dotare: 21 de batalioane de infanterie și 36 escadroane

Bătălia de la Mărășești

de cavalerie, 252 mitraliere și 142 guri de foc de artilerie.

BĂTĂLIA DE LA MĂRĂȘTI a fost declanșată de armata română, în dimineața zilei de 11 iulie/24 iulie 1917, prin bombardarea pozițiilor inamice, după care ostașii români au pornit la atac. Divizia 3 infanterie a străpuns frontul inamic și s-a apropiat de satele: Câmpuri, Roșculești și Ciuruc. Un corp de

Soldați români în tranșee

armată rus a cucerit vârful Momâia. Fiind puternic fortificat, satul Mărăști era însă imposibil de cucerit printr-un atac frontal, motiv pentru care artileria a declanșat bombardamentul. Cu însemnate pierderi de vieți omenești, în ziua de 18/31 iulie, armata română a cucerit Plaiul Măgurii și Cornul Măgurii, iar în ziua următoare Măgura Cașinului, moment care a încheiat Bătălia de la Mărăști. Astfel, frontul de luptă s-a stabilizat pe Valea Putnei.

Prețul plătit de trupele române a fost de 1.469 de morți și 3.052 de răniți. Pierderile armatei generalului Gerok însumau: 23 de ofițeri și 2.746 de soldați luați prizonieri și 40 de tunuri, 30 de mortiere și 22 de mitraliere capturate. Victoria armatei române însemna: 20 de km în adâncime, pe o lungime de 30 km, și 30 de localități eliberate.

Ca urmare, Armata a 9-a Germană, comandată de generalul Mackensen, și-a schimbat direcția de ofensivă, deplasându-și forțele armate în zona Focșani. Mai mult, profitând de dezorganizarea armatei ruse, care primise ordin să oprească pregătirile de luptă, Puterile Centrale au concentrat noi trupe pe frontul românesc. Centrul ofensivei a fost mutat între Siret și cotul Carpaților, pe linia Focșani-Mărășești-Adjud. Acest centru reprezenta primul dintre brațele cleștelui care trebuia să zdrobească armata română și cea rusă, iar al doilea braț era reprezentat de Grupul Gerok, ce urma să înceapă ofensiva la Oituz.

BĂTĂLIA DE LA MĂRĂȘEȘTI a început în dimineața zilei de 24 iulie/6 august 1917, printr-un bombardament de artilerie al armatei germane, pe când o mare parte din trupele rusești părăseau pozițiile și se îndreptau către Bucovina. Până în ziua de 6/19 august 1917, armată română și ce mai rămăsese din trupele ruse au fost într-o permanentă înclăștare cu trupele inamice. După plecarea trupelor ruse, generalul Constantin Cristescu a reușit să refacă linia românească a frontului.

În ziua de 26 iulie/8 august, germanii au cucerit satul Pătrășcani. La 28 iulie/10 august, infanteriștii români au trecut la contraofensivă, în zona satului Doaga. Apoi, germanii au cucerit orașul Panciu. La 1/14 august, atacul german a fost oprit. În zilele 2/15 - 5/18 august s-au desfășurat lupte înverșunate pe platoul Muncelului, iar în ziua de 9/19 august la Răzoare. De asemenea, lupte puternice au avut loc pe Dealurile Panciului, la podul de la Cosmești, la Doaga, în zona satului Dumbrava și la marginea satului Mărășești. Germanii au reușit să cucerească localitățile Șerbești și Voloșcani.

Dar, în general, ofensiva germană începută de două săptămâni bătea pasul pe loc. Ca urmare, generalul Mackensen a decis să atace cu toate forțele disponibile. În dimineața zilei de 6/19 august, la ora 6:30, artileria germană a început să tragă asupra trupelor româno-ruse. Gara și o mare parte a satului Mărășești au fost distruse. La ora 9, infanteria germană a pornit la atac și a cucerit primele tranșee românești, liziera satului și o parte din pădurea Răzoare. Cu importante pierderi de vieți omenești, pe la ora 11 forțele române au fost înfrânte la Cota 100, un important punct strategic al frontului. Dar contraatacul Diviziei a 10-a română a forțat Divizia a 13-a austro-ungară să se retragă.

În după-amiaza zilei de 6/19 august 1917, generalul Mackensen, realizând că nu are șanse de izbândă, a ordonat oprirea ofensivei. Această zi a însemnat o importantă victorie pentru armata română, dar și pentru statele aliate. Era cea mai importantă victorie a armatei române din campania anului 1917. Ca și la Mărăști, ostașii români au dovedit lumii că „nici pe aici nu se trece”.

Așadar, la Mărășești, un sat obscur până atunci, generalul Mackensen a cunoscut înfrângerea, și, după cum spunea generalul Eremia, Mărășeștii au reprezentat „mormântul iluziilor germane.” Pierderile armatei române au fost de 27.400 de militari, între care 610 ofițeri, ale armatei ruse de 25.650 de oameni, în timp ce armata germană a pierdut între 60.000 și 65.000 de oameni.

BĂTĂLIA DE LA OITUZ a început la 26 iulie/8 august 1917 și s-a desfășurat concomitent cu cea de la Mărășești. Trupele germane dispuneau de o dotare net superioară: 54 de batalioane și 200 de guri de foc de asediu, în timp ce Corpul 4 armată român avea doar 34 de batalioane și 104 guri de foc de artilerie. Bătălia a început cu ofensiva grupării de trupe austriece, ungare și germane, aflată sub comanda generalului Gerock. După atacul artileriei, a urmat ofensiva infanteriei austro-ungare, care a ocupat avanposturile române. În zilele următoare, trupele austro-ungare au înaintat prin văile Carpaților Orientali. Armata română a contraatacat și a oprit înaintarea inamicului.

La Oituz, prin foc și moarte

În ziua de 30 iulie/12 august, a avut loc lupta de la Cireșoaia, iar în zilele de 7/20 și 9/22 august s-au desfășurat lupte la Coșna. Rezistența armatei române la Oituz a stopat accesul inamicului către zona carboniferă și petroliferă de pe Valea Trotușului. În bătăliile din trecătorile Carpaților, la Oituz și la Slănic, pierderile românilor au fost de: 1.800 de morți, 4.850 de răniți și 5.700 dispăruți. Luptele au continuat, însă cu o intensitate mai mică, în ultima parte a lunii august, dar și la începutul lunii septembrie. Trupele Puterilor Centrale au mai atacat, însă fără succes, la Muncelul și Varnița. După 30 august/12 septembrie, germanii, austriecii și ungurii au fost nevoiți să înceteze ofensiva la Putna și în Carpații Orientali.

În concluzie, victoriile de la Mărăști, Mărășești și Oituz au blocat una dintre cele mai puternice ofensive pe frontul de Est, care se îndrepta către Rusia. Ulterior, comandamentul german a renunțat definitiv la operații ofensive pe frontul românesc. Victoriile armatei române de la Mărăști, Mărășești și Oituz au avut o importanță deosebită pentru destinele poporului român. Cu numeroase pierderi

de vieți omenești, au fost apărute independența și suveranitatea națională și s-a asigurat continuitatea statală. Victoriile din vara anului 1917 au contribuit, în mod decisiv, la realizarea Marii Uniri a românilor de la 1 Decembrie 1918.

În amintirea bătăliei, în perioada 1923 - 1938 s-a construit un Mausoleu la Mărășești, pe care sunt sculptate scene de luptă. Monumentul adăpostește osemintele a peste 6.000 de ostași și ofițeri români, identificați sau neidentificați. Mausoleul mai conține plăcile memoriale cu numele celor căzuți în conflictele militare. Tot aici a fost construit și un mormânt al eroului necunoscut.

GLORIE ETERNĂ ȘI RECUNOȘTINȚĂ VEȘNICĂ EROILOR NEAMULUI ROMÂNESC!

BIBLIOGRAFIE:

Agrigoroaiei, Ion, *România în relațiile internaționale 1916-1918*, Iași, 2008.

Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Univers Enciclopedic, București, 1999.

Goga, Octavian, *Ne învață Mărășeștii...* (ediție, studiu introductiv și note de Stelian Neagoe), Iași, 1983.

Hogg, Ian V., *Dicționarul marilor bătălii*, Editura Artemis, București, 1995.

Kirițescu, Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1918*, Ediția a III-a, București, 1989.

Mușat, Mircea; Ardeleanu, Ion, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, București, 1983.

Pascu, Ștefan, *Făurirea statului național unitar român*, 1-2, București, 1983.

Platon, Gh., *Istoria modernă a României*, București, 1985.

Zamfir, Zorin; Banciu, Jean, *Primul Război Mondial*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 1995.

Istoria militară a poporului român, vol. V, Editura Militară, București, 1988.

Mărăști, Mărășești, Oituz. Documente militare, București, 1977.

Pe aici nu se trece! Mărturii. Amintiri, Prefată, note și comentarii de Constantin Căzănișteanu și Dorina N. Rusu, București, 1982.

România în anii Primului Război Mondial, vol. 2, Editura Militară, București, 1987.

România în relațiile internaționale 1699-1939, Iași, 1980.

„Fapte de arme” ale armatei bulgărești de ocupație a Dobrogei - 1918- 1919, în lumina unor documente inedite(II)

Dr. Lavinia DUMITRAȘCU

(Continuare din numărul trecut)

Pe fundalul comportamentului armatelor de ocupație în timpul războaielor, iese în evidență, prin cruzime, aproape prin sălbăticie, comportamentul armatelor bulgare, în primul rând, dar și al celor germane și turcești din Dobrogea în toamna 1916-1919.

În Fondul „I.N. Roman” de la MINAC am găsit documente, parțial scrise la mașină, parțial de mână, nesemnate și nedatate.

Acestea sunt deosebit de interesante, deoarece oferă date concrete, sistematizate și chiar descrieri. De asemenea, completează informațiile oferite de Ionescu-Dobrogianul, în 1920, despre *Năvălirea bulgară din 1916-18 în jud. Tulcea*¹, astfel încât avem o imagine destul de completă asupra a ceea ce a însemnat ocupația bulgară în întreaga Dobrogea.

Cea de-a treia parte a documentului este și mai meticuloasă, dar fără comentarii, acesta fiind împărțit, după cum spuneam mai sus, „pe fapte.” Pe parcursul textului sunt făcute rectificări și completări privind încadrarea „faptelor”, astfel explicându-se existența, probabil, a unor ciorne în care textul este tăiat, acesta existând, de fapt, încadrat în „capitole”. Mai mult, documentul pare să se constituie în rezultatul unei anchete. Acolo unde nu este sigur, autorul pune, între paranteze, semnul întrebării.

La „capitolul” „*Violuri*” sunt enumerate „faptele” pe localități, specificându-se numele și vârsta victimelor și, uneori, a martorilor, numărul de soldați bulgari - uneori și turci - care au participat, și alte amănunte. De cele mai multe ori, victimele erau violate de mai mulți bulgari și nu de puține ori decedau. Sunt destule cazuri în care sunt specificate între victime copile, chiar și de 12 ani. În cazul în care părinții sau frații - de multe ori, martori -

încercau să salveze fetele erau bătuți sau, simplu, omorâți. Tabloul este înspăimântător. Observăm că destule victime din satele dobrogene erau refugiate în județul Brăila.

„*Ghiuvenlia - D-ra Elena E. Turtucăreanu din Ghiuvenlia a fost violată de 3 soldați bulgari în fața mamei ei. Mama fetei care s-a împotrivit a fost grav maltratată și a murit.*”

- Martori: Gana C. Țică și Maria N. Tufă;

Gherangic - Rada B. Lepădatu se plânge că Bulgarii i-au violat cele trei fete ce avea: Rada, Neaga și Stana. Din această cauză, și a maltratărilor, fetele au murit. Soțul ei, Radu Lepădatu, împotrivindu-se, a fost omorât:

- *Dșoara Zamfira Ianca Chiriac a fost violată de trei soldați bulgari în fața părinților, amenințați cu revolverul.*

- *Ștefana Radu G. Șerban a fost siluită și apoi omorâtă de soldații bulgari. Martori: Zamfira J. Chiriac și un fiu al victimei.*

Mustafaci - Femea Stanca M. Comănescu, gravidă, a fost bătută și apoi siluită timp de 4 zile în șir. A avortat. Martori: Ioana I. Țacu și Ioana I. Pavel.

- *Ioana I. Pavel, Neacșa Ilie Cazacu și Dumitra Alexandru surori, prinse de soldații bulgari pe când se refugiau în comuna Coșuja (?) - pe marginea paginii, rectificat, cu creionul, Curuja-n.n. - din jud. Tulcea, au fost maltratate și siluite timp de 4 zile și 4 nopți. Martor: Marmi Nejloveanu.*

Sarighiol - Femeile Sofia Cioromală, Floarea Dima, Maria Roșioru, Rada V. Untea, Marva P. Popovici, Maria Al. Călin, Ruxandra R. Ciucu, Leana Mateuași, Frusina Ilie Lepădatu și Catrina C. Șefea au fost bătute și siluite cu violență de soldați turci. Martori: Ion, Dumitru și Ștefan Take.

Tekirghiol - Dșoara Ioana Sanda Gheorghe din Tekirghiol a fost siluită de soldați bulgari în comuna Libitraru din jud. Brăila, unde se refugiase, și din cauza siluirii și maltratărilor a murit. Idem o altă

¹ Ionescu-Dobrogianu, *Năvălirile bulgarilor din 1916-1918 în Județul Tulcea*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, 39, 1920, p. 115- 139

fată Maria, moartă, și nora Sandei Gheorghe, care era și gravidă.

Cartal - Floarea Ioniță Ion a fost maltratată și siluită de soldați bulgari și a murit după 5 zile de chinuri.

Ghindărești - Lina Ion Munteanu, de 18 ani, violată de soldații bulgari.

Topalu - Camana Niță și Sofia Niță, violate de 10 soldați bulgari.

Rasova - Gherghina și Maria Adam Custură, violate de soldați bulgari.

- Maria și Floarea Ion Răducu idem. Maria a și murit.

- Fata lui Niță Marin Catargiu; idem ridicând-o de la casa părintească și amenințând părinții cu moartea. Anastasia Ghiță Găvan, violată-bulgari. Soția lui Petre Vasile Mărgărit, mobilizat, violată de bulgari și moartă după câteva zile.

- Gheorghe Părau de 77 de ani bătut și închis de germani.

- Petre Arsene, de 87 de ani, înhămat la căruță și apoi închis, dându-i fum ca pedeapsă pentru a-l orbi fiindcă n-a putut eși la corvoadă. Fata Tudora Ion Chiojcanu violată de soldați bulgari.

Mulciova - Fata lui Nicolai Munteanu, de 18 ani, violată de sold. Sofica Iacob Dumitru, idem.

Enigea - Ioana M. Ioniță, siluită de soldați bulgari, iar pe soțul ei, Marin Ioniță, l-au bătut grav, spărgându-i capul, lăsându-l în nesimțire; după 20 zile a murit.

Mulciova - Gherghina I. Popescu, siluită o noapte întreagă de soldați bulgari în satul Mihai Bravu din jud. Brăila.

Adam Clisi - Eva G. Leon, siluită de bulgari în jud. Brăila.

Alacap - Fata Maria Vlăescu a fost violată în două rânduri de către 6 soldați, care i-au furat și toate hainele. Fata lui Grigore Vava, în vârstă de 14 ani, violată de soldați bulgari, moare după puțin timp.

Docuzol - Fetele surori Licsandra și Floarea T. Staicu, violate și maltratate, au murit.

- Femea Gherghina Jan Gongocu, siluită, maltratată și moartă după câteva ore. Ioana Lică, de 14 ani, violată de 4 soldați bulgari.

Text tăiat și „repartizat” la alt capitol -n.n.-

Esechioi - Fetița Ileana G. Mănescu, de 12 ani, violată de soldați bulgari, iar tatăl ei, Gh. Mănescu, împușcat pentru că a îndrăsnit să reclame.

- Ileana lui Ilie Zaharia, de 15 ani, siluită de soldați bulgari din cavalerie.

Enișenbia - Femea Maria Enache Anton, siluită. Copilul ei de 2 ani, maltratat și lovit, a murit în curând.

- Elisaveta Gherghinei Chiriac, de 17 ani, violată de 10 soldați bulgari.

Bairamdede - Maria Gh. Boeru și sora sa Anica, ridicate de soldații bulgari dela casa părintească și violate.

Caranlâc - Paraschiva Iosef Delecanu, scoasă din beciu unde se ascunsese și violată.

Hairanchioi - D-șoara Dumitra Stan Pârșcoveanu, 16 ani, violată de soldați bulgari.

- Fetița Steliana a lui Gheorghe Cergan, de 12 ani, idem.

Cazil Murat - Femea Reveica Oprea Bucur, violată de 3 soldați turci.

Taxof - Veta Constantin Gheață, Maria Popescu, violate. Smaranda C. Goga, de loc din Casimcea, aflându-se într-o casă cu mai multe fete și femei, au năvălit în casă vre-o 30 de soldați bulgari și le-au violat.

- Fetele Zamfira Gheambura și Joana Baberi, idem violate de bulgari.

Pantelimon - Anița V. Ihan, gravidă, siluită de o întreagă patrulă de bulgari în com. Cireș din jud. Brăila, a avortat.

- Constantina Spiru Zaharia, bătută și apoi siluită de 2 soldați bulgari în fața socrului ei.”

Și „capitolul” „Furturi” este unul foarte bogat. Bulgarii, germanii și turcii furau absolut tot ce găseau în gospodăriile locuitorilor, care primeau și amenzi, considerate de autorul raportului tot furturi, deoarece nu li se prea eliberau chitanțe, bonuri și, oricum, cele eliberate nu erau valabile:

„Cobadin - Coloana bulgărească, din ordinul comandantului, fură toate vitele locuitorilor Ștefan I. Neagu, Florea Glăvan și D-tru Munteanu. De către aceiași s-a luat fără bon lui Dumitru Giurgeveanu o căruță și un cal și lui G. Munteanu un cal.

Muslubeni - Lui Toma Carapcea 2 cai, lui Șerban Cristache o vacă, Marin Porcărea o vacă, Ștefan Cristea 2 boi, Despina Ion Matei o iapă, Rada I. Negoită o iapă, Gh. Drăghici 2 epe, Marin M. Cuică 2 boi, Ana Drăghici 2 boi și o iapă și apoi de germani 2 cai, lui Andrei Negrilă 3 cai și o căruță de turci și 1 bou și o vacă de germani, Ioanei Anica Iordache 1 cal de soldații bulgari, Marin Arcan 1 cal și o vacă de sold. bulgari, Ioniță Vasile 1 bou și o vacă, 7 cai, o altă vacă cu bon de mână, lui Stan Negrilă 3 cai de bulgari, D-tru Stan o vacă, Ion Burgheșanu 300 oi și o vacă, Gh. Preda o vacă, lui G. Lungu 2 boi din jug fără plată de germani.

- Frusina Baltă, Vasile Cocoș, Ileana Cocoș, amendați cu câte 20 lei cu chitanțe de mână de către un subofițer german și alți locuitori care nu

mai păstrează chitanțele.

Topalu - Gh. Cazacu, Dobrița G. Belu, Stancu Drăgan, Pandelescu Rada, Ion Orbocea, Petru Dima, Dobrescu Neagu, Ghiță Socarici li s-au furat toate vetele de soldații bulgari.

- 20 locuitori „amendați” de Germani cu suma de 3485 lei, posedă chitanță de mână.

Rasova - Comandantul german amendează comuna cu 500 lei.

Chirșlic - Andrei Crăciun, amendat cu 170 lei pentru că a tănit un sac cu porumb. Ion Raiciu, cu 100 lei. Marica S. Antrea, cu 50 lei pentru că n-a legat câinii.

- Vasile Păcuraru, amendat 5 lei și închis 40 zile pentru că n-a vrut să ducă pe germani la Constanța.

- Ioniță Niță, 50 lei pentru că n-a declarat niște rapită.

- Gheorghiu Tătilă, amendat 800 lei, pentru că și-a vândut o pereche de cai ai lui (i s-a furat astfel prețul!).

Chioseler - Marița P. Goiceanu, amendat 50 lei de germani pentru că i s-a furat de soldații bulgari un porc și nu era crezută. Barbu Goiceanu, 50 lei pentru că s-a dus la Copachioi fără bilet. Nicolae M. Voicu, 35 lei pentru că n-a declarat un sac de porumb ce-l avea. Nicolae M. Voicu, 35 lei pentru că n-a ieșit cu căruța la corvoadă + 10 lei pentru că nu s-a dus la inculare.

- Ibinea T. Ioniță, 60 de lei pentru că n-a ieșit cu căruța la corvoadă. Aron Mutea, 20 lei p. că, ducându-se în Cadrilater, a sosit cu 2 ore mai târziu. Ioana A. Samoilă - 35 lei p. că perdut pașaportul dat de germani.

- Ion Andrei, 499 lei p. că a vândut un bou al lui și nu l-a declarat lor.

Carabacă - Vasile Grecu, fost primar, 1200 lei. Alți locuitori în număr de 11, amendați cu 500 lei (între 20 și 150 fiecare).

Adam Clisi - Ion Rutea, 100 lei p. că a vândut un bou al său. Marin Nicolae, 50 lei p. că a vândut o pereche de boi. Marin Preda, 600 lei fără chitanță!

- Nastasica Stan Culic, 100 lei p. că, murindu-i un cal, i-a luat pielea. Gh. Masculeanu, 130 lei fără motiv. Eva G. Leon, 150 lei p. că a plecat din comună fără voe.

- Stana Vasile, 300 lei p. că a vândut o pereche de boi fără autorizație. Lui Marin Preda, soldații i-a luat în comuna Maxineni jud. Brăila carul cu 2 boi, 2 cai și tot bagajul fără nici o plată. Rizea M. Rusu, i-au luat căruța cu 2 boi, 1 cal, 1 vacă, 30 de oi și tot bagajul. Stancu Voicu, idem; căruța cu 2 boi, 4 cai, 2 mânzați și tot bagajul. Manole I. Nicolae, idem: carul cu 2 boi și tot bagajul, Elena Moise, idem: 2

boi, carul, 2 cai și tot bagajul; Const. Nicolae, idem: 2 vaci, 2 cai, 2 junci, 22 oi și 12000 klgr. orz. Marin Nicolae, idem: 12.000 klgr. orz fără plată.

Chiostel - Ștefan Iancu, atacat noapte de 800 lei și toate obiectele casnice.

Peletlia - Nichifor Dobrescu, Slave Dumitru, Novaci Ion, Dinu Matei și alții amendați cu câte 30 lei, pentru că n-au avut de unde da ouă soldaților din Reg. 21 de cavalerie germană.”

Cel mai lung capitol este însă cel care privește „Omoruri - Maltratări”. De altfel, astfel de fapte le regăsim și la „Violuri”. Autorii sunt, deopotrivă, bulgari, turci și germani.

„Ghiuvenlia - Dumitru Soare, omorât de Bulgari. L-au tăiat la față, mâna stângă din cot și a murit fără îngrijiri în mari chinuri într-o grădină.

Gherengic - Un general bulgar, găsim în comună 4 români bătrâni de câte 80-90 de ani, a împușcat 3 dintre ei la marginea satului, lăsându-i apoi neîngropați, ca să-i mănânce câinii. Cei morți sunt: Inginerul Vasilescu, I Crețu Stan și Denea Ion.

- Martorul Ștefan Rusu arată că a fost față la omorârea lor și au văzut cum câinii fugeau, la câteva zile, cu capul inginerului Vasilescu. Doi tătari din comună: Șefchet Ali Bari și un ginere al lui Tulou sfătuiesc pe victime să-și pună fes pe cap și, în urmă, i-a denunțat ca spioni.

Sarichiol - Au fost omorâți de comitajii bulgari din comuna Cadichioi județul Caliacra locuitorii: Enache Rădulescu, Nicolae Rădulescu, Constantin Chițu, Alexandru Chițu, Costache Ciubat, Vasile Săvoiu, Gheorghe Mateuși și Nicolai Mateuși. Au mai fost omorâți de trupele bulgare Dima Marin în timpul refugului la Anadachioi, Ștefan Panait de trupele turce la Hârșova, Dumitru Ciucu la Brăila, învățătorul Ion Popescu și fiul său Ionel I. Popescu și secretarul comunal Marin Vasilescu în comună de trupele bulgare. (în continuare, următoarea frază este completată, pe marginea paginii, cu creionul -n-n.) Pe secretar l-au trimis să le ducă undeva și pe când mergea l-a împușcat.

Dumitru Boldescu a fost omorât de trupele bulgare pentru că s-a opus la violarea fiicei lui Dobrescu Ioniță și a femeii lui Dumitru Boldeanu. A fost omorâtă Maria Badea Alexandru de trup. bulgare pentru că s-a opus a fi violată, și Tudor Sârbu pentru că și-a apărat fetele de a nu fi pângărite.

Femeile Constantina I. Dumitrașcu și Rada Beldara au fost siluite de soldați bulgari, iar fata Rada Dumitru Beldara a fost luată cu forța de soldații bulgari și nu s-a mai întors nici până astăzi, din 1916 - se crede că a fost batjocorită și apoi ucisă.

Chiragi - Dumitru Anghel, Gheorghe Comșa(?), Iancu Dragoș, Nicolai Resican, Ion Resican și Zaharia Labeș au fost omorâți de soldați bulgari, scoțându-li-se mațele cu săbiile. Au mai fost omorâți Ion Stănescu, Marin Ploscă, Gheorghe Vrajlă, Stan Soare și Mitran Sima.

Caracicula - Nae Soare, tăiat și mutilat cu cuțitele de bandele bulgare, apoi împușcat. Gheorghe G. Gomejea și Florea Radu au fost împușcați de aceleași bande. Elena Gr. Munteanu și Alexandra Radu Gheorghe, bătute și siluite de etc. Nicolae Radu Preda, împușcat de doi comitații civili.

Enghez - Ion Stan Pascale, omorât de soldați bulgari.

Biulbiul - Ștefan Vasile și alții ai fost bătuți că de ce nu părăsesc Dobrogea, care e țară bulgărească, fiind siliți să-și părăsească tot avutul și să treacă peste Dunăre. Au mai fost bătuți Ion Bălțatu, Ștefan Lungu și alții pe alte motive.

Tekirghiol - Radu N. Asanache a fost împușcat de soldații bulgari din Regimentul 2 de Călărași și, crezându-l mort, l-au aruncat într-un puț, de unde a fost scos de locuitorii Iancu Moroianu și Grigore Ștefănescu.

Capachioi - Ion Drăgan, un bătrân, a fost omorât în bătai de 4 soldați bulgari. Tot așa, Bătrânul Gh. Jalea(?) a fost bătut și înțepat cu baionetele de soldații cari veniseră să-l prade, din care cauză a murit. Pârva Floarea Bogdan, bătrână și bolnavă, zăcea în pat. Bulgarii au dat foc casei și au ars-o de vie.

Gârliciu - Grigore Brăteanu, fost primar, a fost bătut grav de soldați bulgari cu săbiile.

- Arghir Gherghișan a fost omorât de un soldat turc.

- C. Janiță a fost omorât cu parul de un soldat turc și unul bulgar.

Muslubeni - Soția lui Ion Iordache, maltratată de bulgari. Tudor Dumitru, arestat de germani.

- Irimia Moldoveanu, bătut de soldații bulgari pentru a le da bani.

- Oprea Picioruș, grav maltratat de soldații bulgari pentru că s-a opus la siluirea femeii și ficele sale și altor femei (fapt întâmplat în com. Sărăței, jud. Brăila, unde erau refugiați).

Saraiu - Ion Rășinaru a fost pus cu burta pe foc (ars de viu) până l-a omorât, pentru că s-a rugat să nu i se pună foc casei (soldații bulgari).

- Ion Tudorică a fost aruncat de viu în foc.

Topalu - Alexandru D. Mocanu, copil de un an, a fost omorât de un automobil german.

- Petru Canarae, bătut de bulgari, rămas infirm de mâna stângă.

- Nicolae Matei, bătut cu ciomegele, e încă bolnav.

- Zamfir Radu Canarae, bătut și jefuit de bulgari.

Chiorciuşmea - Oraz Ali, împușcat de soldați germani.

Rasova - Dumitru Ene Gâță arată că soldații din cavaleria bulgară, ajungându-l la Borascic când voiau să se refugieze, au călcat pe Români cail în picioare, înțepându-i cu săbiile. Lui i-a băgat unul sabia în ochiul drept, chiorându-l. A scăpat numai făcându-se mort. Gheorghe A. Văleanu, bătut de mai multe ori de soldații bulgari.

Ciobanu - Ion D. Cătană, omorât de soldații germani.

- Gh. Petcu, omorât de cavaleria bulgară.

- Nicolae Petru Jumbiță, împușcat de o patrulă bulgară.

Adam Clisi - M. Roșu a fost luat cu carul cu boi de sold. bulg., bătându-l, desbrăcându-l și descălțându-l; gerul fiind prea mare, numitul a murit.

Alacap - Gh. Ocneru și fiul acestuia au fost împușcați în drumul spre Cartal.

Docuzol - Constantin Topală a fost bătut cu armele de soldați bulgari. După 15 zile a murit din bătae.

Peștera - Locuitorii Ion Pușcașu, Zaharia Panait, Coman Subțirică, Dumitru Panait, Ștefan Brezeanu și Florea Moldoveanu au fost omorâți în bătai de bulgari și nemți.

Murfatlar - Ion Alexandrescu și soția sa Zoe Alexandrescu au fost asasinați de soldații bulgari în noaptea de 7 - 18 August 1918. Victimele au fost maltratate și schingiuite în chip îngrozitor. Ion Alexandrescu avea 16 lovituri de baionetă; soției sale, Zoe Alexandrescu, i s-au tăiat mâinile, fiind și ea străpunsă de baionete.

Chiostel - E. Popescu, asasinat cu 3 lovituri de baionetă în pept (bulgari)

Docuzol - Alexandru Dima Radu, de 19 ani, împușcat de soldați bulgari în fața casei părintești.

Dumitru Șoimu și Florea Ghiță Ceașu, împușcați la Docuzaci și lăsați neîngropați.

Ion Petruciu, Ion Voinescu, Ștefan R. Jann, idem asasinați.

Biju D. Dumitru, Petre Butoiu, Ion G. Buleandră, omorâți.

Ion Dănilă, 54 de ani, omorât p. că n-a dat cail. Ion St. Rotaru, omorât de soldații din trupele regulate. Idem: Constantin Nacu, Ion T. Jan- Zamfir Diaconu, tăiat cu săbiile de 7 soldați bulgari pentru că n-a avut bani să le dea.

Carvan- Ion Uzum, Stroia Butăcescu, Jan Corcheș

omorâți de cavaleria bulg.

Satu-Nou - Vasile Costea Nicolae (16 ani), Ion Popescu, Tudor G. Bratu, Nicolae Vrenicu, Dumitru Jianu, Stan M. Nuță, împușcați. Învățătorul Ștefan Popescu e arestat de 20 soldați bulgari și un ofițer pentru că învăța românește pe copiii din sat, unde nu e niciun locuitor bulgar. L-au dus la Cuzgun. Soldații l-au bătut cu săbiile, ofițerul l-a călcat în picioare. Acolo, la Cuzgun, a fost condamnat la moarte. După două zile, când să-l execute, a fost scăpat de un căpitan neamț. Din cauza maltratărilor, a rămas infirm de mână stângă.

Lipnița - Jan Spuză și Vlad Ene, arestați fără motiv și împușcați la marginea satului spre Coslugea, din ordinul unui maior bulgar.

Soldatul Ciripani Constantin, împreună cu un alt soldat român din infanterie, rănit la ambele picioare, au fost împușcați la viile dinspre Velichioi și aruncați într-un șanț.

Esechioi - Tudor Mirică, împușcat la 100 m. de casa lui în fața soției sale, Călina, și copiilor săi.

Gh. Mănescu e ridicat împreună cu alți trei români și duși spre Kuciuk-Kainargi la 1 km de sat împușcați și aruncați în șanț.

Dumitru Ioniță, ridicat și dus cu alți trei români la Kuciuc-Kainargi. Acolo au fost schingiuiți: li s-a scos ochii, li s-au tăiat mâinile din coate și picioarele; au murit în chinuri îngrozitoare.

Baeramdede - Petrică Munteanu, ucis cu baioneta. Dumitru Bărășteanu și fiul său, Gh. D. Bărășteanu, tăiați cu săbiile.

Cazil Murat - Ene Iosif, omorât de trupele bulgare. Idem Dumitru Moțoi.

Peletlia - Soldați din Reg. 3 cavalerie au tăiat cu săbiile pe băietul Jan C. Topală, de 18 ani, apoi au furat hainele mortului și 600 lei; iar pe tatăl său, martor la sălbăticie, l-au jefuit, luându-i tot ce avea: doi boi, o vacă și l-au internat.

Osmanfacă - Zaharia Soceanu și fiul său, Ispas, bătuți și amenințați cu împușcarea fără niciun motiv.

Engi Mahale - Femea Ana Ion Vlad și mama ei au fost siluite de 12 soldați bulgari. Aceasta din urmă a murit sub maltratări. În acest timp, copiii Constantin de 1 an și Maria de 3 ani plângeau. Soldații i-au ucis, gâtuindu-i!

Ena Iacob Rusu a fost bătută, legată cu funia și siluită în două rânduri de soldați bulgari; a zăcut 2 săptămâni.

Voica Jan Sofran a fost violată de 12 soldați bulgari și a murit; soldații i-au omorât și copilul de 1 an ce-l avea.

- Cristina Tudor Plopeanu, de 15 ani, cumnata primei, violată tot atunci, a murit. Femea lui Alex.

Gherghină, violată, a murit.

- Fetele Frusina și Zamfira G. Constantin, de 13 și 14 ani, amenințate cu violul au luat în brațe doi copii mici ai lui Grigore Alexandru, crezând că vor fi lăsate în pace; soldații au ucis copiii și apoi au violat fetele.

- Tot așa au ucis copilul Evei I. Rusu, care-l ținea în brațe pe când căutau s-o siluiască.

Pazarlia - Stan Andrei bătut cu paturile puștilor, a rămas infirm de o mână și de un picior.

Grigore Bălan, împușcat de soldați bulgari.

În continuare, textul este completat cu creionul -n.n.

Violarea mormântului lui Anastase Rigani.

-----„-----Necolai Manolescu din Turcmurfat.”

Din documentul prezentat apare clar „contribuția” armatelor de ocupație - în principal bulgărești, dar ajutate și de cele germane și turcești - la „dezvoltarea” teritoriului românesc dintre Dunăre și Mare. Actele lor de teroare și vandalism au fost îndreptate împotriva românilor rămași în Dobrogea sau urmăriți în băjenie. Este greu de crezut că membrii unor popoare civilizate sunt capabile de asemenea acte.

Oricum, I.N. Roman ne oferă ocazia de a completa ceea ce știam, deja, de la colonelul Ionescu-Dobrogianu despre „actele de arme” ale ocupanților bulgari în Tulcea, cu fapte concrete, rezultat al unei investigații serioase făcute, foarte probabil, pe teren.

BIBLIOGRAFIE

1. fond I.N. Roman, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
2. „Analele Dobrogei”, 1938, 3 vol.
3. „României de la Mare”, 1996
4. *Amintiri și documente privitoare la Dobrogea. Din anul frământărilor sufletești-1918*, în „Analele Dobrogei”, serie nouă, 3, nr. 1/1992, p. 1-21
5. Dumitrașcu, Gh., Lascu, St., *Pentru cauza fraților*, în „Magazin istoric”, XII, nr. 12, 1983, p. 55-56
6. Dumitrașcu, Lavinia- Dacia, *Dobrogea anului 1919. Breviar militar și diplomatic*, în „Omagiul istoricului Gheorghe Buzatu”, Ed. Empo, Focșani, 1999, p. 324- 255
7. Ionescu Dobrogianu, *Năvălirile bulgarilor din 1916-1918 în Județul Tulcea*, în „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, 39, 1920, p. 115- 139

Povestea zilei de 15 august

Daniela COJOCEA

- Uitați-vă pe cer!
 - Uite, un avion!
 - Mai vine încă unul din stânga!
 - Ce au de gând să facă? Se ciocnesc în fața noastră?
 - Se aude un bubuit pe mare, din larg.
 - Ce se întâmplă?
 - Vine o barca de salvare.
 - Ba nu, se scufunda oameni!
 - Alte elicoptere, de unde mai vin atâtea?
 - Ia uite, parașutiști!
- Un singur cuvânt: Incredibil!

este deloc zgârcit în a-și manifesta căldura de foc. În acest context, când toată lumea preferă locuri cât mai răcoroase și ferite de prea multă căldură, militari marini ignoră semnalele oferite de soarele dur și se adună pe Faleza Cazinoului Constanța, mândrindu-se cu ce au mai bun de oferit (acest lucru după multe repetiții, în aceleași condiții). Din acest punct de vedere, noi, spectatorii, avem „datoria” de a-i respecta, atât pe ei, cât și munca lor, ce se desfășoară sub forma unui ritual, urmărind un program strict și reguli prompte.

Altfel, ceremonia începe cu ridicarea pavilionului, moment solemn ce se continuă cu lansarea unei coroane de flori pentru cinstirea memoriei eroilor marinari căzuți la datorie pentru patrie. Urmează parada navală cuprinzând nave de luptă fluviale ce execută diverse exerciții demonstrative și nave civile cu diferite destinații. Punctul culminant este reprezentat de sosirea lui Neptun, stăpânul mărilor, al oceanelor, zeul fluviilor, care declară deschise jocurile marinărești pe apă și va realiza botezul marinăresc. Astfel, se dă startul activităților, jocurilor și întrecerilor marinărești: concursuri de înot, demonstrații de sărituri

Vi se par cunoscute reacțiile? V-am introdus în atmosfera potrivită? Vorbesc despre Ziua Marinei Române, o zi care se încadrează la lista de „evenimente ce nu trebuie uitate sub nicio formă”, tocmai pentru că se sărbătorește într-un mod atât de unic și special, încât e imposibil să nu îți placă ceea ce vezi.

Din punctul meu de vedere, efortul merită din plin. Dacă stăm să ne gândim, la momentul actual întregul „proces” se desfășoară la jumătatea lunii august, mai exact în ziua de 15, când soarele nu

în apă și de aruncare a colacului de salvare, prinderea porcului la școndru, vânătoria de rațe, vizitarea navelor de luptă, trasul la parâmbă, ștafeta marinărească, oul în lingură, fuga în sac, alergare câte doi, programe artistice, retragerea cu torțe și focul de artificii la final. Cu alte cuvinte, pe durata unei zile întregi, atenția a sute de oameni este captată de un spectacol „în direct” a ceea ce presupune riscul și devotamentul din viața de marină.

Ziua Marinei Române s-a aniversat pentru prima dată în 1902, la 15 august, fiind strâns legată de

sărbătoarea religioasă a Sfintei Maria, ocrotitoarea marinarilor de pretutindeni.

În anul 1912, serbarea a fost pusă sub Înaltul Patronaj al Majestății Sale Regina Elisabeta, inițiativa organizării sale aparținând Societății „Regina Elisabeta” a Marinarilor Civili din Constanța.

În anul 1933, s-a instituit Ziua Apelor, precedând Ziua Marinei, fiind sărbătorită până în anul 1945.

În anul 1938, datorită decesului Reginei Maria, la 18 iulie, Ziua Marinei a fost serbată la 8 septembrie, de Sfânta Maria Mică. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Ziua Marinei s-a serbat într-un cadru sobru, de reculegere și preamărire a eroilor marinari.

Între anii 1949-1953, Ziua Marinei s-a rezumat la marcarea Zilei Flotei U.R.S.S., în ultima duminică din luna iulie.

Din anul 1990 s-a revenit la tradiția de a celebra Ziua Marinei Române, odată cu sărbătoarea Sfintei Marii – Praznicul Adormirii Maicii Domnului. Astfel, cu prilejul Zilei Marinei Române din 15 august 1991, a avut loc o impresionantă paradă navală și a aviației militare, elicoptere de luptă, precum și demonstrații sportive marinarești susținute de scafandrii militari și echipajele unor ambarcațiuni cu rame și vele.

Eveniment

ȚESUTUL - MEȘTEȘUG, TRADIȚIE, ARTĂ!

Pasionații de tradiții care respectă valoarea lucrurilor realizate cu drag și cu migală au putut participa la evenimentul desfășurat în fața Muzeului de Artă Populară Constanța din perioada 27-30 iulie și să descopere meșteșugul țesutului, prin intermediul creațiilor originale. Cei interesați au putut să-și achiziționeze: covoare din lână și trăistuțe din lână, ștergare, fețe de masă, ii din bumbac, cânepă sau in, brăie, dar și costume populare întregi.

Pentru acest eveniment, patru familii de meșteri populari din România au venit la Constanța la sfârșitul acestei luni pentru a promova meșteșugul țesutului ridicat, la rang de artă.

Manifestarea de la Muzeul de Artă Populară Constanța se numește Țesutul – meșteșug, tradiție, artă. Anul trecut, în aceeași perioadă, instituția de cultură a găzduit un eveniment dedicat olăritului.

Tradiții ale minorităților din Dobrogea - TURCII

Ana Maria ȘTEFAN

Incontestabil, avem de-a face cu o contribuție valoroasă și originală. Consider că deosebit de semnificativă și utilă este și raportarea tradițiilor turcești la cele ale românilor. Vor fi abordate obiceiurile și tradițiile nașterii (obiceiuri dinainte de naștere, din timpul nașterii și de după naștere), obiceiurile și tradițiile în ceea ce privește căsătoria (obiceiurile premergătoare nunții, obiceiurile din timpul nunții, precum și tradițiile de după nuntă; căsătoria la turcii dobrogeni, dar și la turcii tătari dobrogeni, cântece și orații de nuntă) și tradițiile privind moartea și obiceiurile funerare ale turcilor din Dobrogea. Turcii care trăiesc în Dobrogea (majoritatea locuind în județele Tulcea și Constanța) și-au păstrat până în zilele noastre identitatea și tradițiile.

Dobrogea a suferit o serie de pierderi ale tradițiilor turcești; totuși, ea s-a păstrat ca o insulă în care multe alte tradiții ale acestui popor au fost conservate. În linii mari, obiceiurile turcilor dobrogeni se regăsesc și la turcii din Turcia. În viața unui om există trei momente de importanță decisivă: nașterea, căsătoria și moartea. Obiceiurile de naștere ale turcilor dobrogeni prezintă numeroase asemănări sau chiar identice cu obiceiurile de naștere ale tuturor popoarelor turcice. De asemenea, obiceiurile de naștere ale turcilor dobrogeni prezintă asemănări cu tradițiile păstrate în Turcia, fie și parțial, până în zilele noastre.

Pentru ca tinerii căsătoriți să aibă copii, practicile și ritualurile tradiționale încep încă din timpul obiceiurilor de nuntă. „Astfel, în Dobrogea, voalul de pe fața miresei este dat la o parte, cu un făcăleț. În Turcia, miresei i se așează un copil în brațe sau un copil este pus să se rostogolească peste patul nupțial”.¹ Aceste tradiții sunt manifestări și simboluri ale dorinței de a avea copii. Există și practici legate de dorința de a nu avea copii sau de dorința ca viitorul

copil să fie băiat. (Se apelează la medicina populară sau la vrăji). De altfel, mausoleele și mormintele unor sfinți musulmani sau ale unor conducători politico-militari musulmani joacă un rol important în întreaga lume turcă. În Turcia și în Dobrogea se mai practică vechiul obicei șamanist de a lega o cârpă albă de ramurile unui copac situat în apropierea unui loc sfânt. În Turcia există foarte multe credințe și obiceiuri populare legate de naștere, mai ales în ceea ce privește ușurarea nașterii. Multe dintre acestea amintesc de elemente din vechea religie turcă (preislamică). Modul de utilizare, după naștere, a placentei și cordonului ombilical la turcii dobrogeni este foarte asemănător cu obiceiurile din Turcia. Ele sunt îngropate sub pragul ușii de la intrare în casă, fiind considerate ca făcând parte din ființa omenească. (În Turcia, placenta și cordonul ombilical sunt folosite la anumite practici sanitare populare). Îngroparea lor sub pragul ușii de intrare în casă se consideră ca o măsură preventivă pentru a împiedica diverse animale -mai ales câinii- să mănânce o parte a corpului omenesc. Ca măsuri de protecție care se luau după nașterea copilului, existau atât practici religioase, cât și vrăjitoresci pentru a feri mama și copilul nou-născut de diferite ființe răufăcătoare, precum duhurile rele, diavolul, zânele, vrăjitoarea cea bătrână. Aceleași credințe, practic identice, există și în Turcia, noțiunile și măsurile de apărare luate fiind la fel. Una din deosebirile dintre credințele populare ale turcilor dobrogeni și cele ale turcilor din alte regiuni este aceea că zânele (peri) în Dobrogea sunt personaje pozitive. În afara personajului mitologic malefic numit *Kayış ayak*, toate celelalte personaje de acest tip din folclorul turcilor se întâlnesc în folclorul din întreaga lume turcă. Atunci când se pune numele unui nou-născut, turcii din Dobrogea au obiceiul de a pune copilului un nume secret și a-l striga apoi cu voce tare folosind un nume fals. (Este vorba de un vechi obicei turcesc practicat pentru a înșela duhurile rele. Tradiția provine de la vechii turci

¹ Mehmet Naci, Folclorul turcilor dobrogeni, Tradiții privind nașterea, căsătoria și moartea, Editura Kriterion, București, 1977, pg.68;

și este răspândită sub forme diferite în întreaga lume turcă. Această tradiție se mai poate manifesta, de exemplu, prin punerea unui nume rău (urât) sau prin punerea unui nume care amintește obiecte din natură foarte solide – Demir (fier), Kaya (stâncă)). Astfel, se iau tot felul de măsuri pentru ca noul-născut să aibă o viață cât mai lungă. Alte practici constau în ducerea copilului la plimbare până la cea mai îndepărtată casă cunoscută, gazdele fiind avertizate în prealabil. Acolo, copilului i se dau diverse daruri (oua, lână), care simbolizează urări de viață nouă, lungă, vrednicie și fericire. Și în Turcia, această primă scoatere a noului- născut la plimbare este însoțită de veselie și distracție. Dar în Dobrogea, distracția și veselia, prilejuite de acest eveniment capătă dimensiuni mai mari decât în Turcia. Obiectele și elementele în legătură cu obiceiurile de naștere reprezentând simboluri, întâlnite și la turcii din Dobrogea, sunt: legarea unei cârpe albe,

sarea, oul, prăjitura, apa, laptele, duhurile rele, diavolul, zâna, lână și *Coranul*.

Nunta este un eveniment colectiv la care, în satele turcești din Dobrogea, participă toți locuitorii. Oricine poate veni la nuntă, fie că este invitat sau nu. Pentru comunitatea turcă, nunta

este ca o piesă de teatru. Ea se realizează prin participare și emoție colectivă, iar participanții își cunosc foarte bine rolurile. Principalele roluri sunt deținute de mire și mireasă.

La aceste ceremonii, distracția și veselia sunt la ele acasă, iar fiecare participant ajută la buna

săptămână. În cazul în care fata a fost răpită de băiat, nunta dura o singură zi, iar acompaniamentul muzical se rezuma la cântarea unor cântece populare turcești **türküler**. La turcii dobrogeni, cu ocazia logodnei, se rostesc cuvintele *Söz bir Allah bir – Cuvântul dat este unul singur, așa precum Allah este unul singur*.

La nuntă se servesc, de obicei, șapte feluri de mâncare. (Cifra șapte ne amintește de vechile numere sacre ale șamanilor. Motivele folclorice privind luarea apei de la șapte

fântâni sau de la șapte mori și cele privind înroșirea a șapte bucăți de fier și aruncarea lor în apă arată că semnificația cifrei șapte se păstrează de la vechii turci, deși cauzele importanței sale au fost uitate). În cadrul comunității, fiecare își cunoștea bine rolul pe care trebuia să-l joace cu acest prilej. Existau practici foarte variate cu valoare simbolică, pentru ca viitorul miresei să fie norocos și fericit. În timpul nunții, una din distracțiile principale ale flăcăilor și bărbaților este „bărbieritul mirelui”.

Pentru fete și femei, o distracție asemănătoare este numită „noaptea *hena-lei*”. Pentru că după anul 1945 hena-ua a devenit imposibil de găsit, aceste tradiții și-au schimbat forma. „Bărbieritul mirelui” este o ceremonie care marchează despărțirea mirelui de burlăcie, în timpul acestei ceremonii având loc diferite jocuri și glume. Sunt foarte interesante credințele conform cărora mireasa nu trebuie arătată străinilor,

desfășurare a lucrurilor, după cum s-a stabilit din timp. Atât în timpul pețitului fetei, al înțelegerii între familiile mirelui și miresei, al anunțării evenimentelor legate de căsătorie, al invitării oamenilor la nuntă, cât și al altor aspecte legate de nuntă, există un echilibru social, o experiență și o serie de particularități proprii fiecărei comunități. Toate urările și simbolurile legate de belșug, viață lungă și un viitor frumos sunt destinate atât mirelui și miresei, cât și tinerilor care urmează să se căsătorească mai târziu. Se știe

că cel mai important moment al nunții are loc în dimineața zilei care urmează după noaptea nunții. Cearșaful pătat de sânge (care atestă că mireasa a fost virgină) este un simbol important. Prin ceremonia arătării acestui cearșaf tuturor nuntașilor, comunitatea respectivă aprobă și binecuvântează constituirea noii familii. (Aceste tradiții erau puternice mai ales înainte de anul 1950). În Dobrogea, turcii spun tinerilor necăsătoriți (de orice sex ar fi ei), *delikanli*. Nunta turcească obișnuită dura în Dobrogea o

iar fața ei nu trebuie descoperită decât de mire în odaia de nuntă. (Probabil că este vorba de o măsură de protecție împotriva deochiului sau împotriva unei eventuale tentative de răpire. Totuși, trebuie să luăm în considerare și regulile religioase). Înainte de anul 1950, după sosirea miresei la casa mirelui aveau loc diferite jocuri și întreceri sportive cum ar fi: trânta, cursele de cai, tragerea la țintă cu arma de foc și cățărarea pe un stâlp, amintind de jocurile războinice ale vechilor turci. Jocurile reprezentau nu numai o modalitate de distracție colectivă, ci și simboluri ale vechilor tradiții turcești legate puternic de luptă și război.

Așadar, obiectele (recuzita), gesturile și simbolurile importante folosite în timpul ceremoniilor legate de căsătorie sunt: șerbetul, Coranul, pâinea, ospătarea musafirilor, oglinda, hena-ua, ascunderea unor obiecte. Cântecul popular cântat la nunțile turcilor dobrogeni poartă titluri diferite în funcție de perioada istorică. Uneori, pentru a exprima noțiunea de „cântec popular”, se folosește cuvântul *türkü*, iar alteori, cuvântul *hava*.

Potrivit diferitelor etape ale nunții, aceste cântece populare se pot clasifica astfel: *Gelin alma avalari* (Cântec cântat la luarea miresei de la casa părintească), *Dare darbuka havalari* (Cântec interpretat la dairea și darbuka), *Maubbet havalari* (cântec de prietenie), *Güreş havalari* (melodii care însoțesc întrecerile sportive), *Berber havalari* (cântec despre bărbier), *Güvey giydirme havalari* (cântec interpretat la îmbrăcarea mirelui sau cântecul mirelui), *Oyun türkuleri* (cântec de joc), *Sevda türkuleri* (cântec de dragoste), *Düz hava*

türkuleri (cântec religioase musulmane), *Agiz türkuleri* (cântec de petrecere). Cântecul interpretat la dairea și darbuka pot fi considerate și cântece de joc. Cântecul de prietenie se confundă cu cântecul de petrecere, amândouă fiind interpretate la petrecerile unde domnește veselie. Cântecul numit *taki havalari* se cântă la ceremonia numită *taki töreni* (masa mare). Cântecul despre bărbier se interpretează în timpul ceremoniei „bărbieritului mirelui”. Cântecul de dragoste sunt interpretate vocal; în schimb, melodiile de trântă sunt interpretate doar la instrumente și se interpretează în timpul întrecerilor de trântă și a altor jocuri sportive care au loc în timpul nunții. O variantă a unui cântec de nuntă este Bilalim – *Kare kara karinka Bilalim/ Kare kara karinka/ Kare karinka/Hem burda çirpinsa Bilalim/ Yenge ile görünce/ Ben aklim şaşirdim Bilalim/ Yari yari görünce/ Hanim al gel darbukay/Benim gönülüm eglensin/ Genç kızlar oynasin* (versuri care se referă la distracție, la invitarea fetelor la dans în ziua nunții).

În ceea ce privește obiceiurile înmormântării, la turcii din Dobrogea se obișnuiește să se strângă din timp obiectele necesare înmormântării și să se păstreze părul, dinții și unghiile persoanei de-a lungul vieții pentru a fi îngropate împreună cu persoana decedată. Este o moștenire a unor mai vechi credințe turcești. Se obișnuiește, în Dobrogea, să se pună în mormânt și obiecte apropiate celui decedat, de pildă cărțile de școală ale unui elev decedat. Citirea cu glas tare din Coran are loc atât înainte, cât și după deces. Obiceiurile funerare ale turcilor dobrogeni (impregnate puternic

de obiceiurile islamice), au la bază credința că celui dispărut nu-i mai pot fi de folos decât îndatoririle religioase corect aduse la îndeplinire. Așadar, există tradiția de a se citi din Coran lângă trupul mortului, dar acest lucru se face după spălarea rituală musulmană numită *abadest*. Legarea unui prosop de scândurile pe care este dus mortul la groapă și de scândura care se pune la capul mormântului este un obicei al turcilor dobrogeni preluat de la români. Aceste prosoape se împart apoi celor care au dus trupul mortului până la cimitir.

După mărturia unui informator (Nelima Ibraim – de la comunitatea turcilor din Constanța), o tradiție semnalată în jurul anului 1906 continuă la turcii din Dobrogea și în zilele noastre, obiceiul de a arunca pământ peste trupul mortului și de a se îndepărta apoi de groapă fără să privească înapoi. Se oferă mâncare în memoria persoanelor decedate. Potrivit credințelor populare, este foarte important ca mâncărurile să degaje un miros plăcut. Se crede că acest miros va ajunge până la sufletul mortului. (Aceste ceremonii se numesc *pomeni*, ca și la români). Obiectele (recuzita) și elementele întâlnite la turcii din Dobrogea la practicarea obiceiurilor funerare ce reprezintă, totodată, și simboluri sunt: fuga fără a privi înapoi, prosopul, duhurile rele, șerbetul, Coranul, pâinea, lumina sau lumânarea, mâncarea de pomană, oglinda, îngroparea mortului împreună cu dinții, unghiile și părul (strânse din timpul vieții), dolii (hainele negre).

(A umbla) ca o fofează

Ioan ADAM

O amintire a industriei casnice, preponderent rurală, de altădată, se păstrează în expresia **(a umbla) ca o fofează**. Enigmaticul substantiv la care se face aluzie e invocat uneori și într-o formă cu articol hotărât: **(a umbla) ca fofeaza**. Am folosit adjectivul **enigmatic** nu numai pentru a caracteriza un obiect cunoscut azi de tot mai puțini români, ci și pentru a nota un ritm de excepție, iuțeala, viteza, care, judecând după unele zicale, nu prea ne-ar caracteriza. Într-adevăr, făcând un inventar al expresiilor construite în jurul verbului **a umbla**, observăm imediat preponderența acțiunilor lente, săvârșite fără grabă, într-o tihnă orientală.

În proverbele și zicalele lui, românul umblă **brambura, cu capul în traistă, câtinel, copăcel, creanga, cu daibojul, fuioaga, cu gura căscată, lèla, cu jumătăți de măsură, de colo până colo**; și tot el merge **fără căpătâi, hai-hui, teleleu (Tănase), târâș-grăpiș**. În acest noian de lânzezeală, fac excepție, prin regimul de urgență pe care-l evidențiază, formule precum **a umbla cu limba scoasă după cineva, a umbla iorga** (= fără astâmpăr) și **a umbla ca fofeaza**.

Ce este însă **fofeaza**? Nimic altceva decât străbunica de la țară a elicei. „Fofează” i se spune fiecăreia dintre aripile unei mori de vânt. Grâul și porumbul se măcinau cândva în mori hidraulice, care-și „ieșeau din sărite”¹, adică din rosturi, când apa venea prea multe ori, dimpotrivă, prea puțină, dar și în mori acționate de energia eoliană, mai numeroase la șes. În Bărăgan și în Dobrogea, unde firele de apă sunt mai puține, morile de vânt erau mai frecvente, iar peisajul semăna, poate, cu cel din Olanda ori cu acela din Spania lui Don Quijote.

Un fel de „mori” miniaturale, numite **vârtelnițe**, funcționau însă mai în fiecare casă de oameni

gospodari. Vârtelnița era o depănătoare, o unealtă de lemn cu ajutorul căreia țărăncile răsuceau firele de cânepă, de lână, de bumbac. Lopățelele de lemn – încrestate în două locuri – pe care se întindea tortul se numeau în Moldova **fofeze**, iar în alte părți fuscei, colaci, lătunașe, fuse. Împreună, **fofelnițele**, adică cele două stinghii încrucișate pe care erau așezate cele patru **fofeze**, formau o **alergătoare** pe care se fixau bețele mosoarelor. Dispozitivul, ingenios, a atras atenția unui franțuz pripășit pe la noi, Frederic Dame, coleg de redacție – în 1877 – cu Caragiale, la efemera revistă **Națiunea română**, foaie suprimată

de guvern fiindcă a dat înainte de vreme vestea căderii Plevnei. După ce s-a

lăsat de gazetăria la zi, Dame a publicat, în 1895, o **Încercare de terminologie poporană română**, în ale cărei pagini

insista și asupra **fofezilor**.

În Muntenia, îndeosebi în județele Ialomița și Prahova, tălpile războiului de țesut se chemau, conform spuselor aceluiași Frederic Dame, tot **fofezi**.

Cu aceasta aventura sensurilor cuvântului e departe de a fi încheiată.

În Moldova li se zicea **fofezi** brațelor vatalelor, despre care Creangă povestea în **Amintirile** lui că „vuiiau” Humuleștii de zgomotul lor. La iarmaroacele din satele și târgușoarele de odinioară, cei tineri se dădeau în scrâncioburi învârtite de oameni. Brațele acestor leagăne se numeau, ați ghicit, **fofeze**, iar cei care le acționau trebuiau să aibă putere, nu glumă, pentru a da „beneficiarilor” senzația de repeziciune.

Vorba **fofează**, cu varianta **fufează**, a circulat și prin Ardeal. Într-un **Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal** (1906), folcloristul Alexiu Viciu menționa că în satul Râușor din Făgăraș exista „un fel de lampă mică fără sticlă”, numită **fufează**. Ea trebuie să fi avut brațe, ca sfeșnicele din vechime, ramificații cărora în **Biblia de la București** (1688) li se mai zicea... **fofeze**. Tot

¹ Vezi infra, A-și ieși din sărite,

fofează desemna uneori și talerul unei balanțe, cuvântul dobândind apoi chiar și valoarea unui sinonim al **pamponului** din părul frumoaselor de altădată.

Când tehnica modernă a început să cucerească satele românești, țăranii n-au ezitat să-i spună **fofează** fiecăreia dintre aripile grapelor articulate.

Cu aceasta, ajungem la cel de-al doilea sens fundamental al termenului, acela de **aripă**. Porților mobile ale unor ferestre, uși, porți, canaturilor deci, li se mai zicea încă, pe la începutul veacului al XIX-lea, **fofezi**. Vizitând, la 1824, Sibiu, logofătul Dinicu Golescu remarcă mirat absența porților cetății. Lucrul se datora împăratului Iosif al II-lea, care, conștient că în războiul modern fortificațiile contau prea puțin, a dat ordinele convenite:

La poarta acestei cetăți – constata în graiul lui arhaic logofătul – **fofez** nu sânt, din porunca împăratului Iosif al doilea, carele viind în partea locului, și mergând la hotarul Căinenilor, unde văzând cât au fost de anevoie a trece cu siluire o oaste vrăjmașească, când ar fi fost o cât de puțină adevărată împotrivire, întorcându-să la Sibiu, au poruncit ca toate **fofezile** porților să se strice, ca un lucru nefolositor.”²

Când ajunge la palatul Schonbrunn din Viena, pitorescul boier, cu doruri europene, explorează fermecat grădina, descoperind, „la mâna dreaptă [...] o casă rătundă, a căreia împrejurarea zidului curții are multe porți, ale căroră **fofezile** sânt de fier.”³

Tot la Viena, de astădată la palatul Belvedere, de tristă amintire pentru români, călătorul în straie lungi, largi, orientale, cădea în capcanele rafinate ale picturii. Uluiala provocată de efectul *trompe l'oeil*, adică de iluzia optică, e trădată savuros: „Altă cadră – o fereastră zugrăvită cu **fofezele** deschise, și un cap de om, scos pe fereastră, să uită afară. Această cadră, de nu ar fi în odaie, unde sânt mulțime de cadre, ci ar fi potrivită la o fereastră de casă, nu numai orice trecător îl va socoti de viu și i să va închina, ci adevărat chiar zugravii ar păți această înșălăciune.”⁴

De la aripă la elice nu e o cale prea lungă. Etapele ei intermediare ar putea fi **titirezul**, **sfârleaza** și **prâsnelul**, adică partea de jos a fusului de tors, care face ca acesta să se învârtă mai ușor și repede. Prin analogie, despre un om vioi, iute, ager, se susține că e **sprinten ca prâsnelul**, ca o **sfârlează**. Despre **sfârlează** și **fofează** Victor Ion Popa a scris

un roman cu un „subiect american”, comentat cu simpatie de G. Călinescu în **Istoria literaturii române de la origini până în prezent**. Eroul cărții e Toader Mândruță, „băitan dintr-un sat moldovean, născut cu flacăra aviatică.” El construiește „din capul lui” un fel de navă aeriană cu care zboară și cade, frângându-și oasele. Salvat de un medic omenos, flăcăul își continuă căutările, vine la București, unde învață să conducă avioane, decolează cu un aparat neomologat, bate recordul de durată printr-un zbor de 42 de ore, își salvează iubita într-un chip aventuros și, firește, aviatic. Romanul, apărut în 1936 și retipărit abia în 1986 (în defuncta colecție **Biblioteca pentru toți copiii**, scoasă cândva de Editura Ion Creangă) se numește **Sfârlează cu fofează**. Iată un fragment din memorabila scenă a întâlnirii lui Toader Mândruță cu piloții militari:

– Nu te sui încă. Treci în față și pune mâna pe elice. [...]

– Pe ce ?

– Pe elice !

A stat în cumpănă, stingherit. Pe ce oare să puie mâna ? [...]

Comandorul a bănuț de unde vine încurcătura:

– Pe asta mare, din bot!

Toader a zâmbit. Înțelesese. Și fiindcă era fericit că a înțeles, a întrebat tare, cu toată inima :

– Pe **fofează**?

– Cum i-a zis?

Flăcăul a stat nedumerit de hazul comandantului:

– Păi, nu-i **fofează**?

Iar din spate, Ciocârlan a strigat:

– Are dreptate, dom'le comandor. Se poate zice **fofează**. Păi, la noi se face o jucărie, de se pune pe pari, aidoma cu avionul. Și aceea se cheamă **sfârlează cu fofează**.

Veselie zdravănă a trecut ca apa munților de la avion la avion. Iar comandorul a pus pecetea pe vorbă:

– Minunat, Ciocârlane! Atunci să zicem cam așa:

– „Sui, băiete la sfârlează,

Că dau drumul la **fofează**!...”

Și iarăși hohot de râs, împlinit cu fel și chip de jocuri în cuvinte.

Unul zicea:

„Când ți-o sta în loc **fofeaza**,

S-a dus dracului sfârleaza !”

Romanul țăranușului „născut pasăre” este un adevărat poem epic închinat **fofezii** și prin ea zborului prin care ne asemănăm cu Icar.

² Dinicu Golescu, Însemnare a călătoriei mele. Postfață și bibliografie de Mircea Iorgulescu, seria Arcade, Editura Minerva, București, 1977, p. 18.

³ Ibidem, p. 68.

⁴ Ibidem, p. 64.

Inspirație. Plecată în vacanță. Stop

Anca JIGMOND

Te-am căutat. Nu erai acasă. Am înțeles. Plecasei și tu ca toți ceilalți spre zone cu răcoare. Le-ai găsit? Eu nu. Așa că te-am sunat. Nu mi-ai răspuns. Bunul simț mi-a zis să nu te deranjez cu încă un apel. Ți-am scris atunci un SMS.

Iată conversația:

- Ce faci? Unde ai plecat? Știi că m-ai părăsit atunci când aveam nevoie mai mare de tine? Nu, nu spune nimic. Nu sunt răutăcioasă și nici egoistă. Nu, nu te vreau doar pentru mine și totuși unde ai plecat?

- Draga mea, erau unii activi pe rețelele de socializare, care credeau că le știu pe toate! Știau să scrie, să comenteze, să relateze, să pozeze, ba chiar susțineau sus și tare că știu să și deseneze. Le lipsea un lucru: inspirația. Am zis să îi ajut. Știi că sunt bună, darnică și da, ofer inspirație.

- Bine, am înțeles, dar cu mine ce ai avut? Crezi că mă descurc singură?

- Te descurci, nu-ți face probleme! Te uiți în stânga, în dreapta, mai pigulești o floare, două și găsești tu despre ce să scrii. În schimb, săracii oameni ce să facă? Decât să copieze, am zis să îi ajut să nu-i las așa la voia sorții. Dar uite ce sfat îți dau: privește sus, aruncă un ochi în stânga, în dreapta și spune-mi ce vezi? Mereu găsești inspirație în jurul tău, în experiențele tale și mai ales în amintirile tale. Te-am ajutat? Știi sigur că vei ști acum despre ce vei scrie!

I-am mulțumit! O recunoșteam, mă regăseam în ea. Deși plecată în vacanță, ea...era ea! Inspirația

mea! Nimeni, niciodată nu mi-o putea lua.

Așa că astăzi, din amintirile ce-mi fac plăcere, vorbim despre Floarea Soarelui – *Heliantus annus*! Galbenă, optimistă, inspirațională, mereu plină de speranță, mereu în căutarea divinității, floarea îndrăgostită etern de Soare.

Ușor de crescut, cu diverse varietăți, Floarea Soarelui este originară din America, în Europa fiind adusă inițial ca plantă decorativă prin flori. Floarea Soarelui capătă importanță economică și industrială abia pe la 1800 când un țaran rus descoperă că din semințele florii poate fi extras uleiul alimentar, prin presare.

Mie îmi place foarte mult, îmi plac lanurile de floarea soarelui, prin care trece șerpuint trenul spre Costinești, îmi place contrastul ce-l face galbenul lor nesfârșit, cu albastrul Mării Negre și infinitul cerului senin!

Îmi redă încrederea și energia să merg mai departe, tulpina ei ce se înalță drept spre soare îmi amintește să fiu mereu loială și cel mai mult și mai mult îmi transmite să fiu pozitivă, mereu cu zâmbetul pe buze. Asta este floarea soarelui, o plantă purtătoare de fericire și iubire!

Impresioniștii au adorat-o și, deși nu sunt specialistă în artă, cred că Van Gogh a divinizat-o. 11 tablouri stau mărturie peste ani, 87 de floarea soarelui pictate! Să lăsăm arta că nu ne pricepem și să revenim cu rădăcinile pe pământ, că la asta ne pricepem mult mai bine.

Floarea soarelui are multiple semnificații în

diverse culturi ale acestui pământ. Chinezii o consideră dovada longevității și a norocului, a vitalității inteligenței și bucuriei, creștinii o asociază cu credința în Dumnezeu, iar nativii americani o folosesc la festivalurile de vară târzii ca simbol al recompensei, simbol al Soarelui cel care dă viață recoltelor bogate.

Iubiți Floarea Soarelui pentru tot ce reprezintă ea: fertilitate, căldură, plăcere, bună dispoziție, creșteți ca ea drepti, fiți oricând gata de acțiune, nu-i abandonați pe ce-i ce vă iubesc și prețuiți fiecare clipă și moment din viață!

Astăzi, cu inspirația plecată în vacanță, dar cu întregul ei suport, așa de la distanță, mă simt darnică și nu mă opresc înainte de a vă spune câteva din beneficiile medicale ale Florii Soarelui. Semințele sunt bogate în magneziu, seleniu, potasiu, zinc și fier. Consumul de semințe îmbunătățește digestia, ajută la funcționarea sistemului cardiovascular și îmbunătățește activitatea cerebrală. Cu conținut ridicat de acid folic este indicat consumul de semințe de floarea soarelui pe perioada sarcinii.

PS: Inspirația o poți găsi oriunde, oricând în

orice lucru cât de mic. Contează să vrei să o vezi, contează să ai abilitatea de a valorifica acel ceva! Eu am găsit-o azi în floarea soarelui și vouă vă transmit mesajul ei:

Stați drepti!

Urmăriți-vă visurile și nu lăsați pe nimeni și nimic să vă doboare!

Profesorii noștri

Oricât am îmbătrâni, cântecul nu va muri!

Ana Maria ȘTEFAN

Elena Ionescu Cojocar este o personalitate marcantă în peisajul cultural dobrogean. S-a născut pe 3 iulie 1950 în satul Moșneni, comuna 23 August din județul Constanța. Este absolventă a Liceului „Mihai Eminescu” din Constanța și a Facultății de Muzică din Brașov, secția Pedagogie Muzicală. Fire ambițioasă, a continuat studiile la Conservatorul „Ciprian Porumbescu” din București, secția *Pedagogie*, susținând examenul de diplomă în 1976.

I-a plăcut mult cariera pedagogică și a dorit să-și pună preceperea în șlefuirea tinerelor talente. De aceea, în paralel cu funcția de profesor titular gradul I la Școala Generală nr. 12 „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Constanța, a colaborat ca profesor de Canto – Muzică Populară, la Școala Populară de Arte și Meserii din Constanța, actualul Centru Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, încă din 1995.

„Pot spune că mi-am găsit oaza de liniște prin continuitate profesională la clasa de Folclor din cadrul Centrului Cultural „Teodor T. Burada”.

Este o mare iubitoare de frumos și a slujit cu credință cântecul, fiind solistă de muzică populară, ușoară și instrumentistă încă din școala generală și liceu, obținând multe premii și distincții la concursurile organizate pe plan național.

„Mi-am început „ucenicia” în satul natal - Moșneni, comuna 23 August, la Căminul Cultural, într-un spectacol modest, alături de mama mea. Cântecul reprezintă pentru mine cel mai de preț dar pe care mi l-a făcut Dumnezeu. Aș putea spune că m-am născut cu cântecul în suflet și am făcut un legământ cu mine: să-l port cu drag și demnitate până la sfârșit. De aceea drumul spre muzică și a face o vocație nu a fost greu.”

Începând cu 1965, timp de trei ani, a urmat cursurile clasei de acordeon în cadrul Școlii Populare de Arte din Constanța, (profesor Cristache Feraru), iar în perioada liceului, a activat în cadrul SNC, secția – Muzică Ușoară și ca solist instrumentist, sub bagheta maestrului Constantin Daminescu. În 1968,

participă la prima emisiune televizată „Estrada tinereții” la Televiziunea Română, fiind remarcată pentru calitățile deosebite pentru care în 1970 este invitată la preselecția pentru Festivalul Național de Televiziune „Floarea din grădină” (organizat de TVR). A susținut toate cele trei etape ale concursului obținând nota maximă, revenindu-i astfel marele trofeu – în februarie 1973. Trofeul, i-a fost conferit într-un spectacol organizat la teatrul din Constanța cu orchestra „Brâulețul”.

„Un moment important al carierei mele artistice a fost susținerea spectacolului final din cadrul Festivalului-Concurs Național „Floarea din Grădină”, obținând mult râvnitul trofeu.”

A urmat apoi marea poveste a cântecului... S-a dovedit o interpretă valoroasă, cu o apariție și o atitudine deosebite, delicată și riguroasă în același timp, cu glas cu inflexiuni de caval care mângâie sufletul celor ce o ascultă, devenind în urma îndelungatei colaborări cu Televiziunea Națională, o interpretă emblematică pentru Dobrogea și nu numai. A cântat sub bagheta unor mari dirijori: Radu Voinescu, George Vancu, Ionel Budișteanu, Gheorghe Parnica, Nicolae Botgros. A dus faima cântecului popular dobrogean încă din 1976 în Germania, Franța, Italia, împreună cu Ansamblul Folcloric al Clubului Elevilor din Constanța.

În perioada 1982-1995, a condus în calitate de dirijor-interpret Grupul Folcloric „Alțițe Dobrogene”, al Sindicatului Învățăământ din Constanța, participând la numeroase emisiuni, la radio și televiziune. A continuat însă această activitate după 1995 la Centrul Cultural Județean din Constanța „Teodor T. Burada”, cu tineri interpreți - Grupul Folcloric „Fiii Dobrogei”, pe care îl evocă astăzi cu nostalgie:

„Cu drag îmi amintesc de Grupul Folcloric „Fiii Dobrogei” al Centrului Cultural Județean Constanța” Teodor T. Burada” care are în componență tineri soliști ai clasei de canto popular, absolvenți, iubitori ai cântecului dobrogean. Activitatea noastră a fost apreciată la nivel național TVR, Radio Constanța, Radio Antena Satelor București, dar și în plan internațional – Franța (2007), Turcia – Istanbul (2010), Bulgaria (2012), Chișinău (2015), Balcik (2016) – premiul I, Veliko-Tărnovo (2015) –medalia de aur. Grupul „Fiii Dobrogei” îmi va aminti întotdeauna de anul 2001. Atunci am înființat primul festival pentru tineret al cântecului popular dobrogean.

Elena Ionescu Cojocar se poate mândri cu patru albume deosebite, cu cântece autentice culese de pe tot cuprinsul Dobrogei, printre care: „Curge Dunărea la Vale”, „ Dobroge, mândră grădină”, „M-am născut în Dobrogea”, albumul care a anunțat drumul spre celebritate.

„Pe linie solistică, fiecare cântec înregistrat, fiecare album, fiecare creație a însemnat ore de lucru, căutări, renunțări, reveniri, și în final am obținut cu sprijinul doamnei Director General a Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”- Doina Voivozeanu, înregistrarea albumului „O viață dedicată cântecului popular dobrogean” (2014). Cd-ul cuprinde 14 creații personale, albumul se încheie cu piesa „Cântați voi, Moșnenii mei”, un mic dar pentru cei din satul meu natal”.

În data de 15 august, chiar în seara marelui sărbători religioase a Sfintei Maria, profesor Elena Ionescu Cojocar împreună cu clasa de Canto-Muzica Populară și Grupul Folcloric „Fiii Dobrogei”, a susținut un concert extraordinar alături de Radio Național București în colaborare cu Radio Constanța, bucurându-se de un real succes. Ca proiecte de viitor, ne mărturisește că împreună cu elevii pe care îi îndrumă, va participa la Festivalul Cântecului Bulgăresc la Balcic, respectiv Gurkovo -Bulgaria și, în perioada 26-28 august, intenționează să participe la festivalul de la Balcic, Albena, General Toshevo, care se va desfășura în prezența președintelui Bulgariei. Iubește foarte mult munca la catedră și copiii și ne mărturisește că deși este o profesie dificilă, meseria de dascăl este una nobilă și foarte frumoasă.

„Eu cred că am avut ceva de spus în meserie!”

Acest aspect este confirmat și de recunoașterea activității sale, prin distincțiile obținute: Diploma „Gh. Lazăr”, oferită de Ministerul Educației și Cercetării (2006), Medalia de Merit pentru învățământ conferită de Președintele României (2004), dar și de elevii pe care i-a format ca tineri

interpreți dobrogeni: Marius Brutaru, Narenji Sirin, Sofica Adriana, Mihaela Avram, Petrică Ionuț, Enciu-Toma Mihaela, Cuclea Ionuț și mulți alții.

„Ascensiunea lor confirmă crezul meu profesional: pasiune, autenticitate, studiu, respect pentru valorile tradiționale ale neamului. Sunt convinsă că vor urma și alți tineri minunați.”

Familia pentru un artist înseamnă totul - este de părere doamna Ionescu Elena Cojocar, care ne face o mărturisire:

„... Familia a reprezentat „oaza” mea de liniște și echilibrul meu. Pentru a o păstra, trebuie să învățăm să fim toleranți. El – Mitică, fetița Silvana au însemnat echilibrul vieții mele. Muzica este grea, dar foarte frumoasă. După orice efort artistic, pentru că trebuie să recunoaștem, efortul este imens, este bine să ai unde să te întorci. Pentru acest fapt și pentru multe altele, le mulțumesc celor din familie, măicuței mele, regretatului meu tata..”

Este un om optimist, extrem de modest și mereu cu zâmbetul pe buze și se consideră extrem de norocoasă. De curând, are o nouă împlinire sufletească – aceea de a fi bunică, o bunică iubitoare și protectoare și mai ales fericită!

„Cred că am avut noroc de prieteni buni, familie și mai nou, mi s-a împlinit visul și mă simt mai bogată și mai fericită ca oricând pentru că a apărut minunea vieții mele –nepotelul meu, care sper să folosească instrumentele pe care le dețin, pentru că nu sunt puține!”

Am întrebat-o cum își imaginează viața fără muzică și ne-a răspuns cu mirarea unui copil:

„Ce m-aș face fără cântec? Nu concep viața fără muzică, voi cânta până-n cea din urmă zi! Iar dacă ar fi să o iau de la capăt, aș vrea să aprofundez cu mai multă atenție anumite taine ale muzicii, să mă axez mai profund pe un gen muzical, să am mai multă grijă de ce mi-a hărăzit bunul Dumnezeu prin măicuța mea – adică talentul...dar cred că nu prea concordă intenția cu temperamentul meu. Voi cânta până-n cea din urmă zi!”

Iubește viața, îi place să descopere locuri inedite, și să călătorească mult. Cântecele Elenei se adresează la tot ceea ce omul are mai curat, mai înalt în sufletul lui, iar cea din urmă mărturisire pe care ne-o face, ne confirmă dragostea ei incomensurabilă pentru muzică:

*Spre „final”, aș vrea să mă întâlnesc tot cu muzica și dacă aș sta la ceas de taină aș spune cu mâna pe suflet: „**ORICÂT AM ÎMBĂTRÂNI, CÂNTECUL NU VA MURI!**”*

Toamna pătimirii noastre (II)

Vartan ARACHELIAN

În aparență, rolul lui Berthelot era acela de „consilier” atașat „comandantului de căpetenie”, adică regelui. După ce Brătianu i-a exagerat rostul, generalul francez, fostul comandant al Corpului 32 Armată, la Marna, a substituit în fapt, mai ales în prima parte a războiului, pe însuși „comandantul de căpetenie”. „Notele” pe care el le supunea regelui deveneau imediat ordine executorii, fără a fi însoțite, se înțelege, de răspunderea față de consecințele aplicării lor. Desigur că, pe parcurs, conștient de calitățile exemplare ale vitejiei soldatului român, dar și de talentul și de pregătirea comandanților pe care situa primelor săptămâni de campanie i-a cernut cu severitate, aroganța și impunerea, fără nici un fel de menajamente, a felului

său de a vedea, l-au părăsit pe Berthelot, iar rolul și devoțiunea sa față de interesele României, al cărui prieten fidel va deveni, au crescut și „tăicuța Burtălău” (cum îl porecliseră, cu tandrețe, țărani noștri în haine militare, din cauza unui gabarit exagerat) a devenit o figură de legendă. Dar în prima parte a campaniei nu a fost deloc așa, iar recomandarea pe care i-o dăduse generalul Joffre, „înainte de toate, trebuie să câștigați încrederea și inimile românilor”, o uitase încă din clipa în care pusese piciorul pe peronul gării de la Periş.

Pînă una alta însă, în locul promisiiei ofensive din sud-vestul Balcanilor, ne-am trezit cu un grup de ofițeri – în marea lor majoritate lipsiți de experiența războiului și sub exigențele

aspre ale frontului românesc. În sfîrșit, pentru a avea un tablou încheiat al chestiunii, este locul să scoatem de sub colbul uitării un articol pe care fostul ministru al Franței la București, contele de Saint-Aulaire, un intim al tuturor aranjamentelor secrete făcute de București și Paris în faza finală a neutralității noastre ca și în timpul războiului, l-a publicat la 1 octombrie 1927 în *Revue Hebdomadaire*. Evocând amintiri din timpul războiului nostru, la moartea regelui Ferdinand, fostul ambasador scrie, legat de fidelitatea României căreia Alianții nu i-au răspuns, întotdeauna, cu aceeași promptă fidelitate:

„În virtutea tratatului de alianță încheiat între Antantă și România, intrarea în război a acestuia trebuia să fie precedată, cu opt zile înainte, de o ofensivă a armatei din Salonic, menită să oprească pe germano-bulgari la sud și să îngăduie concentrarea grosului Armatei Române pe linia Carpaților în direcția Transilvaniei. La scadența stipulată solemn, nici o noutate despre ofensiva promisă. A doua zi, aceeași tăcere a telegrafului. Zilele trec într-o îngrijorare care crește. Cei mai buni prieteni ai noștri români simt că le șovăie încrederea. Totuși regele, care după dreptul strict s-ar fi putut dezlega, bazându-se pe neîndeplinirea condiției intrării sale în război, semnează la 27 august (s.n.) ordinul de mobilizare și numai decît pornește o acțiune deplină.

În fine sosește vestea ofensivei, așteptată cu atâta înfrigurare. Dar au luat-o germano-bulgarii care câștigă teren și ocupă Florina! Dușmanul, liniștit dinspre partea Salonicului, atacă sudul României unde, în virtutea făgăduielilor noastre, ea n-are decât o perdea subțire de trupe.

Curând are loc dezastrul de la Turtucaia, Dobrogea cotropită, Dunărea amenințată, drumul Bucureștiului deschis, zepelinurile și avioanele germane adunate la patruzeci de kilometri de Capitală, unde zi și noapte săvârșesc bombardamente ucigătoare.

Regele nu învinovățește nici o clipă lealitatea noastră care, nu e nevoie s-o spun, nu era dezmințită decât de aparențe. Cu o intuiție sigură, curând dovedită, a dat vina dezastrului pe seama politicii interaliatate, care, păstrând pe Constantin pe tronul din Atena, îngăduia o întinsă organizație de spionaj german în vecinătatea armatei din Orient. Astfel planul ofensivei noastre a fost vândut dușmanului, care se folosi de el pentru a răsturna rolurile.

«Dacă Franța, îmi spuse regele, nu și-a îndeplinit făgăduiala, e că s-a izbit de o piedică neprevăzută. Eu o pot îndeplini pe a mea. E de ajuns. Cauza noastră e aceeași. Viitorul ne va răzbuna și răsplăti.» Și pe când România era cotropită la sud, pentru că nu puteam ține în loc dușmanul, după ce ne legasem s-o facem, tot ea atrăgea la nord, printr-un avânt victorios al principalelor ei forțe, cele două armate ale lui Falkenhayn și Mackensen, sortite mai întâi frontului francez unde, sincronism demn de a fi notat, bătălia de la Verdun era în toi. S-a spus atunci în Franța, nu în România, că ea ne-a servit de «paratrăsnet».

Cu prețul câtor suferințe și al câtor jertfe, numai ea știe și pentru aceasta nu ne iubește decât tot mai mult. Dar noi nu o vom iubi niciodată destul!»

Dintre cele cinci defileuri care străbat Carpații spre Muntenia și Oltenia (Buzău, Bratocea, Predeal, Valea Oltului și Valea Jiului), desigur că drumul cel mai scurt spre Capitala țării era Valea Prahovei. Linia ferată și șoseaua (excelente pentru condițiile de trafic de atunci) erau o parte din posibilitățile optime pentru a forța trecerea în Muntenia, în timp ce drumul ce se ivește la est de Predeal și care conduce, prin pasul Bratocea în Valea Teleajenului, chiar lipsit de condiții de trafic moderne, asigura un avantaj în plus pentru manevre tactice necesare forțării trecătorii de la Timiș.

Falkenhayn, deși nu izbutise să realizeze exigența Marelui Cartier General german, de a-și trece trupele simultan cu cele românești prin această cale de acces, nu rezistă tentației de a da aici o

lovitură decisivă. Dar nu întotdeauna, și mai ales în război, drumul cel mai scurt de parcurs este și cel mai drept.

Generalul Staabs avea la dispoziție – pe direcția principală a loviturii – Divizia a 51-a austro-ungară împreună cu o bună parte din Divizia a 187-a germană. Pentru a nu ne da posibilitatea de a interveni din lateral în principalul sector atacat, restul Diviziei a 187-a avea misiunea de a duce lupte de fixare în sectoarele Predeluș și Bratocea. Dar atuul principal al invadatorilor era și aici, în ajunul zilei de 29 septembrie/12 octombrie, marea masă de artilerie cu un număr impresionant de tunuri și mortiere de calibre superioare.

Realizând o retragere perfectă, românii erau fixați solid pe linia vechii frontiere. Pe înălțimile Predealului se afla Divizia a 21-a, iar în stânga, cu fața spre apus, deasupra Sinaiei, era Divizia a 10-a, adusă de la Flămânda. Prima unitate fusese pusă sub comanda bătrânului general Lambru, rechemat din retragere, o dată cu începerea campaniei, și era constituită, după începerea războiului, din rezerviști, bucureșteni, dâmbovițeni și ilfoveni, iar cealaltă divizie condusă de un alt destoinic general, Artur Văitoianu, cuprindea soldați din Dobrogea și din Vlașca.

Adăpostindu-și artileria în văile laterale, inamicul urmări cu grabă ariergarda noastră cu intenția vădită de a nu ne lăsa timp de fixare în teren. Falkenhayn încercă și aici o mare și grea dezamăgire: intenția sa de a ne aplica o dureroasă surpriză fu spulberată de reacția vie a liniei noastre de apărare. Cu aceeași îndărătnică disponibilitate de autopastișare, proprie spiritului militar prusac, el părăsi atacul frontal și-și concentră focul asupra unui sector lateral și anume asupra Muntelui Susai. Odată această înălțime cucerită, el se putea prăvăli din flanc peste linia noastră de apărare de la vest de Predeal. Un infernal bombardament de artilerie, executat cu aceeași pedanterie, ne spulberă întăriturile, produse mari goluri în sistemul nostru defensiv și atacul general dușman reuși să ocupe vârful Cioplea, din fața gării. Falkenhayn n-avu însă timp să-și savureze victoria, căci divizia generalului Văitoianu îl atacă a doua zi și recuceri poziția pierdută. Replica inamicului este din nou un formidabil bombardament de artilerie care a decimat cele două companii ale Regimentului 5 Vlașca și, când dușmanul pornește la atac, resturile apărătorilor sunt în imposibilitate de a se opune. Inamicul, deși nu-și poate dezvolta succesul, are la dispoziție acum o înălțime din care artileria sa poate începe o canonadă sălbatică împotriva gării și a așezării. Timp de zece zile, în

ciuda potopului distrugător, Predealul n-a putut fi ocupat de dușman.

Deși liniile de rezistență se aflau în afara satului, pe traseul vechii frontiere, setea de distrugere a dușmanului trebuia potolită la intrarea pe pământul vechiului nostru teritoriu. Timp de zece zile acțiunea de distrugere a gării și a Predealului a fost aplicată cu un geniu al răului fără egal chiar și în istoria crudă a războaielor moderne. Se practica aici, la o scară superior generalizată, experiența demolatoare însușită pe frontul de vest, de la Louvain și Ypres, de la Reims și Arras, de către dușmanul mutat pe frontul nostru carpatic. Iată descrierea făcută de dușman:

„Toată noaptea au bubuit iarăși tunurile noastre – scrie, mândru de isprăvile artileriei germane, corespondentul de război Karl Rosner. Trecând peste capetele oamenilor noștri, care se și instalaseră în ruinele vilelor de vară, ghiulele zburau în partea de sud a localității ș...ț. Încă o bucată de drum și apare un pământ sfâșiat fără milă, apar ruinele galbene, roșii și albe ale caselor, care parcă au vrut să se gătească de sărbătoare și au fost distruse în podoaba veseliei lor – e Predealul! este tot ce a mai rămas din această stațiune climaterică ș...ț. Distrugerea vilelor întrece orice închipuire. Intru într-o vilă al cărei turnuleț drăguț fusese luat de un obuz și aruncat în grădină. Nici o fereastră n-a mai rămas întreagă, nici o ușă n-a mai putut să reziste cutremurului. Trec prin odăile unei alte case completamente distrusă... nimicire pretutindeni și... liniște. ș...ț În grădina unei alte case zăresc o movilă

compusă din cele mai felurite obiecte. O cărticică se pierde printre broderii, rufe, haine, caiete și altele. Mă aplec și o ridic: e traducerea din limba germană a legendei lui Frithjof de Tegner. Pe prima pagină văd scrise cuvintele de dedicație: «Micii mele prietene Helbi Stolz, din partea Elenei C. Dumitrescu». Războiul trece și peste avutul copiilor...”

Și peste viața lor căci, tăvălug necruțător al dușmăniei în plină putere, războiul de pedepsire avea să șteargă Predealul, pentru un timp, de pe fața pământului. Și fără nici o justificare – chiar în logica crudă și severă a războiului – pentru că liniile noastre de apărare au fost în afara stațiunii. Sus de tot, agățată pe un vârf de munte, ascunsă printre brazi și ferită din drumul ucigător al războiului, se afla o vilă cochetă. Reperată, vila a atras urgia artileriei care nu și-a oprit canonada decât atunci când totul a devenit un morman de moloz. Fusese vila primului-ministru, „principalul vinovat”, după opinia limitată a dușmanului, de intrarea noastră în război. Brătianu avea să spună, doi ani mai târziu, în Parlament: „Am avut o casă și, alături de ea, o frontieră. S-a prăpădit casa, dar s-a dus și frontiera!”

Pînă atunci însă un lung calvar presărat cu incalculabile jertfe avea să ne aștepte.

(Va urma)

Din romanul Toamna pătimirii noastre, Editura RAO International Publishing Company, 2004

„Dragonul cu șapte capete” – o poveste amerindiană

drd. Mirela STAICU

Influența coloniștilor care au pus bazele Americii moderne a putut fi identificată în toate formele de cultură ale nativilor americani, inclusiv în literatura folclorică. Nu puține sunt narațiunile cu caracter de basm care urmează un tipar narativ consacrat al unei povești foarte bine cunoscute în spațiul bătrânei Europe. Acesta este și cazul poveștii „Dragonul cu șapte capete” (*The Seven-Headed Dragon*), inclusă de Stith Thompson în antologia *Folktales of the North American Indians* (1929), în capitolul intitulat „Povești împrumutate de la europeni”. Thompson o preluase din *Journal of American Folklore*¹, unde fusese publicată cu titlul „Cei doi frați” (*The Two Brothers*) de Alanson Skinner în 1916, alături de alte trei narațiuni populare Ojibwa, reunite sub titlul „European Tales from the Plains Ojibwa”.

„Dragonul cu șapte capete” a fost culeasă de la triburile Ojibwa sau Ojibway, numiți și *Chippewa* de coloniștii francezi. Ojibwa reprezintă o grupare de triburi care aparțin familiei Algonquin. Numele provine de la „ojib-ubway” care înseamnă „cei care poartă încălțări cu o cusătură foarte strânsă” (în limba nativilor), așa cum erau mocasinii făcuți de ei. Trăiesc în zona culturală a Pădurilor Răsăritene, în jurul Lacului Superior, unul dintre cele cinci Mari Lacuri din America de Nord². Ojibwa sunt triburi originare din Ontario, Manitoba (Canada) și din regiunile nordice ale actualelor state Minnesota, Wisconsin și Michigan.

Povestea reunește două dintre tipurile din indexul Aarne-Thompson-Uther (2004), siglat ATU, catalogul internațional al narațiunilor populare, ce s-a dovedit un instrument extrem de util pentru o analiză care să depășească granițele spațio-temporale ale folclorului literar de pretutindeni. Este vorba despre ATU 300 Omorătorul de balauri (*The Dragon Slayer*) și ATU 303 Gemenii sau frații de

sânge (*The Twins Or Blood-Brothers*). Kurt Ranke³ analizează aceste două tipuri, pe baza unei colecții imense de variante din toată lumea și schițează cadrul formal, ilustrând recurența lor în materialul epic popular din țări ca Germania, Suedia, Brazilia, Puerto Rico, România, Ungaria, Malaezia, Rusia ș.a. De asemenea, susține că povestea a apărut în Franța, de unde a circulat spre Germania, Spania, Italia și Lumea Nouă, apoi spre estul Europei și mai departe, răspândindu-se global. Este cert că nativii nord-americani au primit-o de la coloniștii francezi sau spanioli. În ceea ce privește vârsta, Ranke afirmă că este imposibilă datarea cu exactitate a poveștii, însă îi susține vechimea incontestabilă. El găsește asemănări izbitoare cu mitul grecesc Perseu și Andromeda și cu multe alte povești vechi despre salvarea de amenințarea monștrilor⁴.

¹ Journal of American Folklore, numărul 113, Iulie-Septembrie 1916, p. 330-333.

² Dan Grigorescu, La Nord de Rio Grande, Editura Meridiane, București, 1985, p. 344.

³ Kurt Ranke, „Die Zwei Brüder: eine Studie zur vergleichenden Märchenforschung.” FF Communications No. 114, Helsinki, 1934.

⁴ Stith Thompson, The Folktale, The Dryden Press, New York, 1951 p. 29-31.

Acțiunea se desfășoară având ca protagoniști gemeni născuți în mod miraculos, cu părinți foarte bătrâni, care nu puteau avea urmași. Crescând, unul dintre cei doi pleacă, reușind o primă izbândă prin omorârea dragonului cu șapte capete care avea, de fapt, opt (lucru doar aparent neobișnuit). Primind ca răsplată pentru fapta sa mâna fiicei căpeteniei, el trăiește liniștit alături de aceasta, până când un foc albastru văzut de la fereastra camerei îi atrage atenția. Mergând să deslușească vedenia, însă își găsește sfârșitul, fiind împietrit de o bătrână. Fratele rămas acasă este avertizat de pericol prin sabia care se aprinde și pleacă să îl salveze. Este confundat cu primul, doarme cu soția acestuia, deși nu se cuvenea. Vede focul, merge și își învie fratele, însă pe drum înapoi acesta îl împușcă, auzind că i-a luat locul pentru o noapte. Aflarea adevărului complet îl face să regrete fapta, înviindu-l. În final, cei doi merg pe drumuri diferite, unul devenind Dumnezeu, și celălalt Diavolul.

Textul cuprinde motive recurente în toate mitologiile și poveștile populare ale lumii, fiind similar multor basme europene. Doar finalul etiologic îl scoate din sfera acestei specii, conferindu-i caracter de legendă. Acțiunea nu iese din tiparele prestabilite, însă ceea ce se evidențiază este autohtonizarea poveștii, modul în care schița prinde formă în contextul cultural al nativilor nord americani, prin elemente specifice.

1. Nașterea miraculoasă

Lipsa inițială a urmașilor se rezolvă printr-o naștere miraculoasă, rezultată

din înghițirea unui pește. Bătrâna este sfătuită de un stavrid prins de bătrân să îndeplinească un ritual de patru zile și patru nopți care va avea ca rezultat procrearea. Nașterea de prunci după înghițirea unui pește este un motiv recurent al tribului Ojibwa, regăsit chiar în rezumatul unei povești despre originile tribului⁵: *The Crane* – Cocorul, zburând peste întreaga lume și ajungând deasupra Lacului Superior, locul natal al băștinașilor Ojibwa, găsește hering și îl mănâncă. Noaptea visează că îi oferă pește să mănânce unei femei, iar dimineața se trezește lângă aceasta. Aceștia sunt considerați părinții poporului Ojibwa.

2. Cifra patru

Dacă în tradiția europeană (și nu numai) cifra trei este simbolul unei ordini intelectuale și spirituale, între Dumnezeu, cosmos și om, fiind un număr aproape pretutindeni fundamental⁶, în tradiția amerindienilor, patru îi ia locul: „numărul patru joacă un rol determinant în gândirea și filozofia indienilor din America de Nord. Este *un principiu de organizare și, într-un anumit sens, o forță*. Spațiul se împarte în patru părți, timpul se măsoară în patru unități: ziua, noaptea, luna și anul; există patru părți în plante: rădăcina, tulpina, floarea și fructul; speciile de animale sunt în număr de patru: cele care se târăsc, cele care zboară, cele care merg pe patru picioare, cele care merg pe două picioare; cele patru ființe cerești sunt cerul, soarele, luna și stelele și patru sunt vânturile care *sufală împrejurul cercului lumii*; viața omenească se împarte în *patru coline*: copilăria, tinerețea, maturitatea și bătrânețea; există patru virtuți fundamentale la bărbat: curajul, puterea de a îndura, generozitatea și fidelitatea, și tot patru la femeie: îndemânarea, ospitalitatea,

⁵ William Jones, „Ojibwa tales from the North Shore of Lake Superior”, în JAF, vol. 29, nr. 113 (Jul.-Sep., 1916), p. 388.

⁶ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, Dicționar de simboluri, vol III, editura Artemis, București, 2006, p. 367.

loialitatea și fecunditatea etc.”⁷

Patru este numărul sacru al Lumii Noi: există patru puncte cardinale, în care este oferit fumul din pipă, iar multe dintre ceremoniile specifice se realizează în seturi de câte patru⁸. La algonquini, obârșia tribului Ojibwa, există patru trepte inițiatice care conduc spre inițierea perfectă; universul este cvadripartit, iar marele Manitou, care domnește peste cele patru trepte, „este reprezentat printr-o serie de simboluri cuaternare, între care o cruce pe stâlp pătrat, fiecare față a acestuia fiind pictată cu o culoare cosmică. [...] Ceea ce confirmă universalitatea valorii simbolice a numărului care definește materialitatea pasivă. Patru, ca și Pământul, nu creează, ci conține tot ceea ce se creează, pornind de la el. Valoarea lui e potențială. Patru este numărul pământului: dar, prin extrapolare, se potrivește cu Zeul Suprem deoarece conține totul, el care este alfa și omega, cel care lasă pe seama demiurgilor grija de a crea, de a-l însuflă.”⁹ Și Alan Dundes¹⁰ descrie împărțirea în patru a spațiului cultural aborigen din America de Nord, în opoziție cu cel tripartit al Lumii Vechi. În povestea noastră, ritualul magic din incipit, care va rezulta în nașterea gemenilor, durează patru zile și patru nopți, bătrâna naște în a patra dimineață, festivitatea nupțială ține patru zile, iar dragonul cu șapte capete are, de fapt, opt, multiplu al cifrei patru.

3. Antagonistul - dragonul

Al doilea cel mai întâlnit personaj în rândul monștrilor antagoniști este dragonul, în tradiția românească – balaur. Viorica Nișcov subliniază diferențe esențiale dintre zmeu și dragon, deși din punct de vedere etimologic *zmeu* derivă din vechiul slav *zmija* cu înțelesul de „șarpe mare”, „monstru reptilian”: „Spre deosebire de zmeu, balaurul (cu etimologie încă nesigură, dar probabil dacică, înrudită lingvistic numai cu alb. *böle* și cu sârb.-cr. *blavor*, ambele cu înțelesul de „reptilă mare”) este închipuit ca un șarpe vorbitor colosal, înaripat,

⁷ Ibid., p. 31.

⁸ Alexander Hartley Burr, *North American Mythology. The mythology of all races*, vol. 10, Boston, 1916.

⁹ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, op.cit., p. 31-32.

¹⁰ Alan Dundes, „The morphology of North American Indian folktales”, *Folklore Fellows Communications* 195, Helsinki, 1964.

policefal și el, dar trăitor în medii acvatice, cel mai adesea în fântâni pe care, antropofag, le stăpânește tiranic, cedând apă doar contra „cap de om”. Este agresiv și stupid, monstruos prin putere, dimensiuni, întruchipare și vitalitate (dacă i se taie un cap, îi răsar pe dată alte șapte în loc).”¹¹ Este monstrul marin trimis de Poseidon să o pedeapsească pe Casiopeea prin omorârea fiicei acesteia, pe Andromeda, salvată de Perseu.

Dragonul este numit Manitou și Windigo. Popoarele Cree, Ojibway și alte triburi Algonquine din regiunea Marilor Lacuri au *manitous*, ca spirite care pătrund în orice lucru, inclusiv în realități abstracte cum ar fi dragostea, sărăcia și copilăria. Cuvântul *manitou*, la singular, se poate referi la toate puterile adunate și alteori poate fi Marele Manitou

(*Great Manitou*) sau Marele Mister (*Great Mystery*). Marele Manitou reprezintă o cale prin care omul poate să obțină desăvârșirea.¹² Tânărul se supune volitiv unei probe care îl va aduce mai aproape de desăvârșire.

Windigo este monstrul canibal, uneori un om metamorfozat, ca pedeapsă pentru

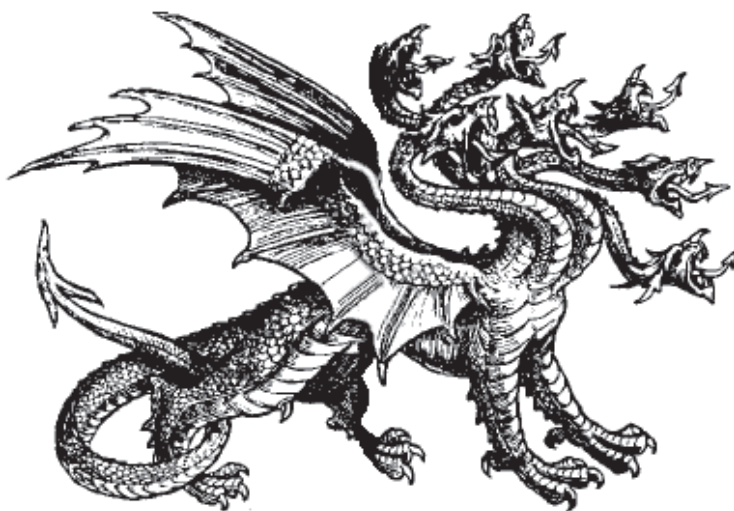
vreun păcat comis. În mitologia Ojibwa¹³, Windigo este gigantul malefic ce se hrănește cu oameni. Adesea, Windigo este acoperit cu gheață, gheața pe care o întâlnim în povestea noastră sub forma apei transformate în argint, de care tânărul se atinge și atinge și animalele sale, imediat ce pleacă de acasă, într-un soi de ritual de purificare. De asemenea, focul albastru către care este atras ulterior (în episodul în care bătrâna malefică îl pietrifică pe erou) poate fi o referire la gheața monstrului Windigo.

Nu în ultimul rând, prezența gemenilor este un simbol popular al nativilor nord-americani, sugerând dualitatea lumii în materie de Bine și Rău. Gemenii din povestea dragonului devin, în final, Dumnezeu și Diavol, ca simboluri supreme ale celor două categorii morale.

¹¹ V. Nișcov, *Ești cât povestești*, Editura Humanitas, București, 2012, p. 69-71.

¹² David Adams Leeming, Jake Page, *The Mythology of Native North America*, University of Oklahoma Press, 2000, p. 70-71.

¹³ Clark Wissler, *The American Indian. An introduction to the anthropology of the New World*, second edition, Oxford University Press, New York, 1922, p. 236.

Pavel Crușevan și preocupările lui asupra folclorului românesc

Dr. Maria DANILOV

Istoricul Nicolae Iorga, care vizitase pentru prima dată Basarabia în 1904, ne-a lăsat prețioase mărturii asupra ziarul *Bessarabeț* editat de Pavel Crușevan (notele de călătorie publicate în 1905 sub genericul „Neamul Românesc în Basarabia” cu o dedicație surprinzătoare (pe pagina de titlu a cărții): „Celui dintâi român basarabean – din Basarabia- care va lua în mâni această carte”. Notițele consemnate de N. Iorga sunt expuse sub forma unui dialog permanent cu un basarabean, cunoscător al faptelor locale. Firul mărturiilor sunt consemnate astfel: „Cine e Crușevan, știe să-ți spuie orice om din Basarabia. „E cunoscut și... în Anglia”, mi-a spus proprietarul din trenul spre Bălți; „cum de nu-l știi d-ta?” „Domnul Crușevan”, cum i se spune, merită să fie cunoscut, căci el e redactorul vestitei foi *Bes[s]arabeț*, care a înțepit pentru vărsările de sânge din Chișinău. Tot poporul cetea „*Besarabețul*”, adică poporul de lucrători din târguri, care știe rusește fiindcă a trecut prin școli [...]”. Crușevan e „moldovean”, și el a scris un articol, *Doina*, în care plânge asupra morții poporului nostru. Dar, altfel, el e rus, *gazetar* rus. Menirea lui e să predice lupte împotriva evreimii”, - „în așa fel”, susține N. Iorga, - „încât să fie împăcată și cenzura”. Și tot acolo: „Dacă-l întrebi, mi se spune, „el răspunde că n-are nimic cu evreii, că el iubește pe evrei. Și același adaugă: „El e cam nebun; știi”¹. Aceste mărturii sunt cuprinse în subcapitolul „Ținutul Chișinăului”². De altfel, Nicolae Iorga a stăruit și cu multe-alte amănunte în care ne dezvăluie o imagine adevărată a ceea ce reprezentau locuitorii orașului și cum era recepționat ziarul lui Pavel Crușevan de societatea de atunci.

Nicolae Iorga își deapănă firul mărturiilor: „Cum am ajuns la Chișinău, m-am gândit să iau *Besarabețul*. Tocmai se vând pe Alexandrovscăia gazetele, de niște hamali greci cu șăpci, ruși cari știu

și ceva moldovenește. Au ziare din Kiev, din Odessa, din această „Lujno-Rossia”, din această Rusie de Jos în care intră și gubernia Basarabiei. *Besarabețul* pare că-1 văd la unul, dar, când îl cer, mi se oferă altă foaie, *Drugu*. N-o primesc, între altele și pentru că mi s-a spus că a cere altceva decât *Besarabețul*, și mai ales a refuza *Besarabețul* face pe cineva bănuît că ar fi evreu. „Eu, cum vezi, am tip evreiesc”, îmi spunea un domn, de neam polon, și odată, trecând prin Chișinău, un vânzător îmi întinde *Besarabețul*, pe care n-am vrut să-1 cumpăr. Ei bine, o doamnă la spatele mele a strigat vânzătorului: „Cum îți vine să vinzi *Besarabețul* la jidani; e doar o foaie pentru creștini”. Deci, pentru aceste motive, eu nu vreau altă *gazeta*, decât *Besarabețul*. Dar vânzătorul se ține după mine și îmi spune stăruitor că *Besarabețul* nu mai este acum al lui Crușevan, ci a rămas în mâinile altuia, că „*Drugu*” e acum „foaia cea bună”. Mă încredințez deci, și o cumpăr”³. Nicolae Iorga a mai intuit și acele cauze care l-au determinat pe Pavel Crușevan să înceteze activitatea ziarului: „Crușevan a fost silit, se pare, a-și schimba titlul gazetei după tulburările pe care ea le-a stârnit. I s-a îngăduit să scoată altă foaie cu același scop. Ura împotriva evreilor e așa de răspândită, în adevăr, încât ucigașii sau schingiuitorii chiar au scăpat la judecată cu mai nimic. Mulți erau moldoveni, de acei cari abia știau rusește”⁴.

Pavel Krușevan (1860-1909)⁵ este unul dintre cei mai controversați publiciști basarabenei de la intersecția celor două secole: XIX-XX. Deși, a fondat și a condus câteva ziare unele chiar în capitala Imperiului Rus, la Sankt Petersburg, acesta a fost permanent ignorat în istoriografia tradițională,

¹ Nicolae Iorga, *Neamul românesc în Basarabia*, ediție îngrijită, introducere, note și bibliografie de Iordan Datcu, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995, p. 88-89. (reeditare după ediția din 1905).

² Este vorba de un basarabean citat de N. Iorga.

³ Nicolae Iorga, *Neamul românesc în Basarabia...*, p. 77-92.

⁴ Ibidem, p. 89.

⁵ Ibidem, p. 89-90.

în special de cea sovietică⁶. Opera publicistică a acestuia continuă să fie indexată în clișeele unor concepte doctrinare. Epitetele care îl definesc poartă și ele semnele unor polarități absolute. Unii au scris despre el cu patos incriminatoriu, acuzându-l de cele mai neverosimile crime împotriva umanității, alții, dimpotrivă, îl elogiază ca pe un pilduitor fiu al patriei (al Imperiului Rus)⁷. Primii sunt scriitori și ziariști cu precădere evrei. Iar corul apologetilor se recrutează în genere dintre naționaliștii ruși de odinioară, dar și dintre cei de ultimă generație⁸. Se cuvine să precizăm că în anii din urmă activitatea publicistică și social politică a lui Pavel Krușevan a constituit subiectul unei teze de doctorat. Subiectul problemelor abordate fiind axat asupra fenomenului social-politic în care și-a realizat opera Pavel Krușevan, expresie specifică a „naționalismului imperial”⁹, velicorus, bineînțeles.

Ambițiile literare Pavel Krușevan și le-a manifestat de timpuriu. În 1882 a publicat în colecția revistei rusești *Nedelea / Неделя (Săptămâna)*, romanul „Счастливее всех” (*Mai fericit decât toți*) și povestirea „Разорённое гнездо / Razoreonnoe gnezdo” (*Cuibul distrus*). A publicat, de asemenea, câteva povestiri și articole publicistice. A mai scris și la alte reviste: *Minskij listok / Минский листок* (Foia de Minsk) și *Vilenskij vestnik / Виленский вестник* (1887-1895). O bună parte din cele publicate în acești ani a intrat mai apoi în ediții apărute în volum: *Что такое Россия? / Cto takoe Rossia?* (Ce este Rusia); *Путевые заметки / Putevîe zamretki* (Note de călătorie); *Дело Артабанова / Delo Artabanova* (Cazul lui Artabanov); *Призраки / Prizraki* (Fantomele), 1897.

Pe la 1897, a înființat un ziar propriu numit „Besarabeț”. Echipa cotidianului *Bessarabeț* scotea, cu titlu omonim, și un almanah literar, pe care îl indică drept săptămânal. O bună parte din edițiile literare ale cotidianului au supraviețuit, fiind depozitate în colecțiile publice din Chișinău, ceea ce permite cercetătorului actual să le valorifice și să judece în baza surselor. Suplimentele literare alcătuiau pe parcursul anului două volume mari

(reviste de formate mare), sub o mie de pagini. Acestea, după cum informează anunțul publicitar din ziar, puteau fi procurate în magazinul de carte „Bessarabeț” din Chișinău. În 1901, spre exemplu, erau în vânzare suplimentele literare pe anii 1898-1899, ediții de lux cu scoarțe aurite. Cele din anul 1898 se vindeau la un preț de 1 rub. 50 kop., iar din 1899 cu 2 rub¹⁰.

Atât ziarul *Bessarabeț*, cât și suplimentul literar i-au adus doar celebritate politică și publicistică, fără a fi însă o afacere profitabilă, încât Pavel Crușevan, pe la mijlocul anului 1905, îl va ceda în contul datoriilor. A supraviețuit atentatului comis asupra lui de un student evreu (Pinhas Dașevski), care încerca astfel să răzbune victimele pogromului din Chișinău (1903). A continuat să rămână activ politic până la neașteptatul său deces, în 1909 (avea doar 49 de ani). Gheorghe Bezviconi a pus acest nefiresc sfârșit în seama dezvăluirilor pe care le făcea Pavel Krușevan în romanul *Milioanele*, dând astfel morții autorului o aură de mister. Publicistica literară a lui Pavel Crușevan, în temei, a rămas nevalorificată, neapreciată la justa ei valoare. Culoarea politică a epocii a acoperit totalmente personalitatea literară a lui Păvălache Crușevan¹¹ Pavel Crușevan și-a agonisește gloria, inclusiv cea postumă, ca politician, publicist, rusofil și antisemit. Părerile despre el, atât în timpul vieții, cât și în prezent, sunt încă departe de a fi elucidate cu adevărat¹².

Pavel Crușevan a scris și un eseu memorabil (Doina), în care își varsă amarul asupra unui destin al neamului din care, fără îndoială, făcea parte: „Da, doina este cântecul fatal al basarabeanului. În doină se aude plânsul aceluia păstor, care în fiecare societate este spiritul omenesc”. Se pare, Pavel Crușevan deplânge soarta turmei sale pierdute de oi, sau mai exact a turmei sale pierdute de basarabeni. Este surprinzător să citim cele scrise de Păvălache Krușevan, acum un secol și mai bine, despre românii basarabeni. Publicăm în continuare, un fragment din volumul „Ce este Rusia. Note de

⁶ Crușevan, Pavel Alexandru (1860-1909), publicist basarabean, rusofil și antisemit, monarhist; deputat în Duma de Stat a Rusiei și consilier municipal al Dumei Chișinăului. Крушеван П. А. [некролог], Исторический вестник. Историко-литературный журнал, июль, Том. СХVII, 1909, с. 378; Сиг [Гольдельман С. И.]. Паволаккий Крушеван [Очерк]. Одесса, 1900, с. 11.

⁷ Dumitru Coval, Din istoria jurnalisticii românești, Chișinău, Știința, 1992, p. 212-304.

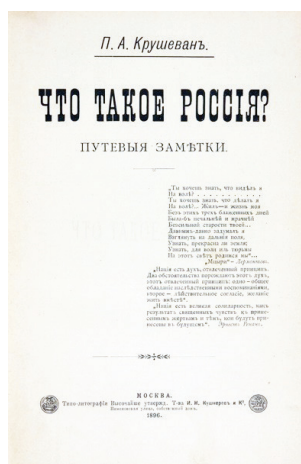
⁸ Волошина М., Благотворительность без рекламы. Русин, № 1-2 (11-12), Кишинев, 2008, с. 141-144; Гросул В. Я., Итенберг Г. С., Твардовская В. А., Шацкило К. Ф., Эймонтова Р. Г., Русский консерватизм XIX столетия. Идеология и практика, Москва, 2000, с. 423.

⁹ Крушеван П.А., Знамя России (сост., предис., комент., Д.И.Стогов), Институт Русской Цивилизации, Москва, 2015, 720 с.

¹⁰ Шорников И. П. Общественно-политическая и литературная деятельность П. А. Крушевана. Автореферат. дис. к. ист. н. М., 2011, с. 19-24.

¹¹ Vezi Bessarabeț, nr. 22-25 din 6-8 februarie 1901, p. 1.

¹² Îl chema de fapt Păvălache (rușii îi schimonoseau prenumele, spunându-i „Pavolokii, Pavolakii sau Pavelake) Crușevanu”. Se născuse la Ghindești (Soroca) în 15 ianuarie 1860. A urmat gimnaziul din Chișinău pe care nu l-a absolvit. Un autor evreu observa cu malițiozitate că asta a fost cam toată știința de carte pe care o acumulase Pavel Krușevan. A făcut însă o carieră fulminantă, exploatând cu abilitate patriotismul rusesc pe de o parte și, pe de alta, antisemitismul.

călătorie (1896)¹³, tradus prima dată în limba română în perioada interbelică și publicat în revista de la Chișinău *Gândul Neamului*¹⁴:

Ce este Rusia. Note de călătorie (1896, Moscova)¹⁵

„Moldovenii sunt sănătoși, musculoși. Prin deschizătura cumășelor lor se arat pieptul ars de soare. Fețele le au liniștite și concentrate. Ochii negri privesc cuminte și puțin leneș. Dacă moldovenii s-au amestecat pe malul Nistrului cu velicoruși și au luat de la ei ceva din înfățișarea lor, moldovenii de pe Prut și Dunăre s-au conservat în toată curățenia lor. Între ei se întâlnesc fizionomii care au caracterul daco-roman, amintind figurile sculptate de pe Columna lui Traian. Profilul energic este fin desemnat, fruntea deschisă, capul frumos ținut. Toate aceste semne deșteaptă în imaginație chipul unei vechi figuri din forul roman, aici, amintind o italiancă cu ochii negri, aici, trăsăturile severe ale unei matroane romane.

„Limba moldovenească cu toată mulțimea de cuvinte slavonești și unele turcești, formează, fără îndoială, o ramură caracteristică a limbii române. Filologii găsesc în ea, pe lângă cuvinte vechi latine, și cuvinte etrusce care demult au dispărut din limba literară latină.

În viața poporului s-au menținut multe obiceiuri copiate întocmai din viața vechea Rome. Unele din obiceiuri poartă în ele urmele celei mai păgâne lumi. Moldovenii și astăzi mai fură sabinile și chiar

¹³ Cercetarea publicisticii lui Pavel Crușevan privită din perspectiva fenomenelor social-politice și culturale, care au planat asupra Basarabiei, timp de un secol de dominație străină (1812-1918), se face absolut necesară, din momentul în care, aceasta agită și/sau alimentează în continuare spiritele șoviniste și proimperiale de pretutindeni

¹⁴ Крушеван П. А. Что такое Россия? Путевые заметки. М., 1896, p. 354. (Note de călătorie în urma vizite de lucru în unele regiuni ale Imperiului Rus, precum Minsk, Smolensk, Niznij Novgorod, Moscova, Tbilisi, Odesa, Chiev.

¹⁵ Dr. I. Duscian, Basarabia descrisă de un moldovean rusificat. În: *Gândul Neamului*. Revistă de cultură națională a unui Comitet studențesc creștin, nr. 22-23, Chișinău, 1926, p. 12-13 (fondată în 1920).

la acele nunți care s-au făcut cu consimțământul ambelor părți, se joacă neapărat scena furtului miresei.

„Un exemplu și mai bun este masa de la nuntă „Masa mare”, unde toți musafirii sunt obligați să dăruiască câte o monedă tinerilor însurăței, cea ce permite să se acopere cheltuielile făcute cu nunta. Sunt și obiceiuri care amintesc saturnalele și bahanalele – acestea amintesc triumful

femeii a doua zi după nuntă. Ele se întovărășesc de obicei cu cântece, băutură și jocuri. Cine a fost în Italia, mai ales, în adâncul țării, acela a constatat și la moldoveni multe trăsături pe care le are poporul italian. Aceeași alimentație care în Italia îl joacă *polenta*, aici, în Basarabia *mămăliga*; aceleași unelte agricole, aceleași căruțe și care, la ultimele înjugăți boii, aceleași *covoare* a căror desene s-au moștenit din generație în generație de la malul Tibrului la acela al Nistrului și Dunării. Am văzut câțiva ani covoare cumpărate în Italia, în Campania, ale căror desene și flori ca și mărimea lor, corespundeau cu cele moldovenești.

„Dar este și mai interesant cu legendele naționale și cu tradițiile care s-au conservat până acum ca un fel de adiere a unei lumi dispărute în plină naivitate și simplitate a adolescenței. Am ascultat adeseori povestindu-mi-se povești, anecdote, fabule moldovenești, care până în amănunte îmi aminteau nuvelele lui Boccaccio¹⁶.

„Moldovenii au un temperament poetic și artistic. Chiar în stepă unde natura este săracă în teme artistice, moldoveanul își împodobește viața, fie chiar și în interiorul său. Sunt sate, unde cu toată clima binefăcătoare și cu tot pământul roditor nu vei vede un singur copac. Cât vezi pe toată întinderea stepei nu întâlnești o pădure, o livadă. Aceasta a rămas în unele locuri încă de sub domnia turcilor, când Moldova a trăit pagini sângeroase și negre, pline de toate grozăviile tătarești. Atunci moldoveanul, care se temea de ziua de mâine, stând la îndoială dacă se poate încrede în dreptul lui pe o bucată de pământ a pierdut dragostea de a sădi arbori [...]. În schimb în orânduirea lăuntrică a caselor acest popor a căutat să atingă frumusețea posibilă, arta sau chiar confortul. Nu știu alt popor, care în această privință să se așeze mai în voie și

¹⁶ Крушеван П. А. Что такое Россия? Путевые заметки. М., 1896, p. 354. (Note de călătorie în urma vizite de lucru în unele regiuni ale Imperiului Rus, precum Minsk, Smolensk, Niznij Novgorod, Moscova, Tbilisi, Odesa, Chiev.

mai poetic, decât moldovenii. Chiar la țărani cei mai săraci, casa se împarte în două jumătăți: în una trăiește familia, iar cealaltă *Casa mare* se primesc oaspeții. În ultima se găsesc de-a lungul pereților covoare așezate pe bănci acoperite de asemenea cu covoare, iar podeaua de pământ este acoperită de aceleași velințe. Ferestrele mici dar cu perdele albe la ele. Pereții și sobele văruiți în culori. Într-un colț al casei este un cufăr mare și multe perine cu fețele albe, cum și grămezi de covoare puse una peste alta. Aceasta formează zestrea. În alt colț icoanele găsite de asemenea cu ștergere albe cu ornament bogat în culori. În odăi miroase a busuioc, mentă, melisă, buruieni uscate și puse între căpriorii podului.

„Moldovencele de zece ori pe zi deretică și spală. Despre ce vezi în Rusia Albă. oamenii dormind

cu vitele și porcii în aceeași odaie și asediați de gânganii, nici se pomenește. Se pare nu există alt popor mai curat, decât nemții și acesta e greu de spus”¹⁷.

Considerat o figură emblematică pentru apusul Imperiului Rus, Pavel Crușevan a avut parte și de aprecieri de valoare. Gheorghe Bezviconi, printre altele, sublinia: „Un poet este Alexe Mateevici. Scriitori de mare valoare sunt Leon Donici-Dobronravov și Pavel Crușevan”. Privit acum, de la distanță, prin optica timpul care s-a scurs de la 1897, când Pavel Crușevan a scris rîndurile înserate mai sus, ar trebui să venim cu o altă măsură și cu un alt considerent valoric, reșezând trecutul în albia firească a istoriei.

¹⁷ Giovanni Boccaccio (1313-1375), poet și umanist italian.

Eveniment

„KREATOR ART”

În perioada 5-14 august 2017, la Balcic se desfășoară tabăra de pictură „Kreator Art”. Reunind persoane cu profesii și vârste diferite, dar animate de aceeași pasiune pentru artele frumoase, tabăra „KREATOR ART”, oferă posibilitatea continuării învățării și practicării picturii, dând posibilitatea cursanților participanți să se dezvolte.

Această tabără de pictură face parte din categoria proiectelor cultural artistice și este inițiată de Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, prin secția de Arte Vizuale, clasa de Pictură coordonată de profesor Florentin Sîrbu, de la care participă un număr de zece cursanți. Conceptul în jurul căruia se pornește dezvoltarea acestui proiect, este dorința de a crea oportunitatea deprinderii abilităților de a picta pentru cei care își doresc acest lucru într-un cadru relaxant de educație nonformală, ținând cont de trei factori:

- Activități interesante adaptate nevoilor participanților;
- Peisaje pitorești;
- Atmosferă de lucru excepțională.

Tabăra de pictură „KREATOR ART” vine după succesul taberei de pictură de anul trecut (2016), care inițial a avut un profil mai tradiționalist, adică abordarea picturii impresioniste cu accentul pus pe peisaje, natură, plener.

Aromânii în spațiul transilvan

Aurelia LĂPUȘAN

Cu exact 20 ani în urmă, îi solicitam profesorului Gheorghe Hristodol un interviu. I-am trimis întrebările și meticolos a răspuns la fiecare din ele, insistând să păstrez intact textul. Cum presa locală operează mai ales cu spațiul tipografic, interviul nu a apărut din cauza lungimii lui. Iată că din noianul manuscriselor și documentelor păstrate prin rafturi de bibliotecă a ieșit la iveală acest text nepublicat la vremea respectivă. Pe care îl reproduc în acest număr din revista *Datina*, din convingerea că se potrivește cel mai bine cu profilul acesteia.

-Domnule profesor, sunteți sau nu constănțean?

Gh. H.: - Într-o recenzie la volumul VIII din "Bibliografia istorică a României", istoricul literar Mircea Popa scria că lucrarea are drept coordonator pe clujeanul Gh. Hristodol, iar cercetătorul, profesorul și fostul meu coleg de la Cluj, Gh. Dumitrașcu, prezentându-mi aceeași Bibliografie mă declara drept constănțeanul Gh. Hristodol. Nu-i nici o eroare în aceste afirmații, căci inima mea este împărțită între aceste două importante orașe ale

țării, deoarece Constanța a contribuit la instruirea și educația mea până la vremea majoratului, iar Clujul a desăvârșit instrucția universitară și m-a permis apoi în mediul lui academic, prin repartizare la Institutul de Istorie și Arheologie în anul 1958.

Numele îmi trădează obârșia, sau țărâmul izvoarelor, cum ar fi spus tulburătorul poet și prozator Teohar Mihadaș, căci mama mea, Hariclea Casafoli, născută la Salonic, verișoară cu celebrul academician Elie Carafoli, precum și tatăl meu, Dumitru Hristodol, născut la Veria (Grecia) se hotărâseră, independent unul de altul, să părăsească ținuturile natale din cauza opresiunii naționale și să vină la Patria mamă, după primul război mondial. S-au stabilit la Bazargic, acolo unde am văzut și eu lumina zilei în 10 mai 1934.

Anul 1940 a fost dramatic pentru România căci atunci am pierdut Basarabia, Bucovina, Sudul Dobrogei și N-V Transilvaniei. În aceste circumstanțe am ajuns la Constanța cu imensa tristețe a refugiaților și cu puține lucruri, câte au încăput pe o platformă trasă de cai.

După un an am fost înscris la Școala primară de lângă farmacia Miga, după care am urmat trei ani de liceu comercial, ca apoi să vină reforma învățământului, iar eu să optez pentru Liceul Mircea cel Bătrân. În ciuda acestor bulversări, am avut totuși norocul să avem profesori foarte buni, unii chiar cu studii în străinătate, care ne-au învățat multă carte și de aceea le păstrăm o vie recunoștință.

Dragostea pentru istorie mi-a fost insuflată treptat de unchiul mamei, institutorul Stere Dulliu, apoi de profesorii Papacosta și Dragoș a căror lecții ne purtau în epocile de strălucită civilizație a egiptenilor, grecilor, romanilor, dar și în vremurile vitejilor domnitori români.

Aterizarea la Cluj a fost motivată de faptul că aici facultatea de istorie dura patru ani, în timp ce la București 5 ani, iar pe altă parte, în Ardeal nimeni nu asocia pe macedoromâni cu mișcarea legionară, așa cum diverși neștiutori din Constanța și București te încondeiau în cunoscutele și triste dosare. Ulterior, după mai mulți ani, când tata venea și petrecea iarna la Cluj și când îl auzeam cântând, aproape în șoaptă, în grai aromânesc, "mult duruta [iubita] soră", pe care o lăsase în Grecia și n-o mai văzuse de circa 40 de ani am început să mă gândesc că poate am urmat calea unui destin care se repetă acum în relație cu sora mea din Constanța, pe care totuși o văd măcar o dată pe an.

- *Cum a demarat munca de cercetare?*

Gh.H.: - Proaspăt stagiar sosit la Institutul de Istorie și Arheologie din Cluj am fost trecut direct la munca de elaborare a unor lucrări fundamentale de mari dimensiuni. Era în lucru "Bibliografia istorică a României sec XIX" la care își aduceau contribuția istorici de prestigiu ca G. Zane, A. Oțelea, C.C. Giurescu, C. Bodea, D. Berindei, Vl. Diculescu etc. Colectivul de la Cluj era condus de profesorul Ioachim Crăciun a cărui capacitate profesională a determinat înțâietatea Clujului în acest domeniu, prioritate dovedită atât în perioada interbelică cât și după al doilea război mondial.

Timpurile nu ne-au îngăduit să publicăm decât două volume din imensul material al sec. XIX-lea. Cunoscând susceptibilitatea semantică a regimului am propus să elaborăm o bibliografie curentă intitulată: "Realizările istoriografiei din România, 1944-1964", având ca autori pe I. Crăciun, Gh. Hristodol, Gh. Dumitrașcu și G. Neamțu. Finalizată și trimisă la Editura Științifică, a zăcut acolo 4 ani, după ce s-a "inspirat" copios directorul adjunct de atunci ca să-și confecționeze o lucrare personală. Numai intervenția academicienilor C. Daicoviciu și Șt. Pascu a făcut posibilă tipărirea primului volum în 1970.

Important rămâne faptul că apariția primului volum al Bibliografiei istorice a României a deschis calea unei permanetizări a documentării bibliografice și prin cele 6 volume (2 și 3 aparțin sec. XIX) elaborate până acum avem conștiința datoriei împlinite prin punerea la dispoziția cercetării științifice a unei bibliografii concrete ce acoperă o jumătate de secol de creație istoriografică românească (1944-1994), însumând un total de 61.467 titluri de cărți, studii și articole de istorie.

După moartea prof. I. Crăciun (1971) am devenit

șeful colectivului, așa cum rezultă din planurile și contractele cu Academia Română, precum și din Note redacționale la vol VI, scrise de acad. Șt. Pascu: "Și acest masiv volum ca și cele precedente este rezultatul muncii perseverente a harnicului colectiv bibliografic de la Institutul de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca, sub responsabilitatea cercetătorului Gh. Hristodol, care a urmărit cu pricepere și pasiune procesul de elaborare a lucrării în toate fazele sale".

- *Ce este bibliografia istorică și cine poate beneficia de ea?*

Gh. H.: - Este o lucrare care tezaurizează aproape toată scrierea istorică dintre 1944-1994, concretizată în titluri de cărți sau studii și articole din reviste. Ea a fost gândită într-un sens larg, cuprinzând nu numai istoria antică, medievală, modernă și contemporană, ci și arheologie, numismatică, arhivistică, demografie, etnografie, apoi un dens capitol de istoria culturii, învățământului și artei, istoria științelor naturii, pecum și biografii de istorici, oameni de știință și cultură, personalități politice eclesiastice și militare și în final istorie universală. Deci pot beneficia istorici, istorici literari, politologi, sociologi, ziariști și mulți alții.

În afară de bibliografie ce teme v-au preocupat?

Gh. H.: - În cei 40 de ani de activitate la Institut am realizat studii privind istoria agrară a României interbelice în toată complexitatea ei și sunt primul istoric care am abordat în perioada postbelică "problema moșilor".

După 1989, când scrierea istorică s-a dezvoltat liber, am fructificat informațiile ce le aveam și afinitatea înnăscută, abordând istoria aromânilor sau macedoromânilor, în general, dar mai ales prezența lor benefică în spațiul transilvan, începând încă din sec. XVII. O mică parte din această ramură a latinității orientale, atât de mult înrudită cu poporul român în limbă, datini și obiceiuri s-a acomodat extrem de bine cu ardelenii, iar cu trecerea timpului s-au identificat cu năzuințele naționale ale acestora.

Din această retrospectivă s-ar impune și datoria noastră sfântă de a contribui, după puterile noastre, la conservarea identității culturale a aromânilor în Balcani, etnicitate care constituie un patrimoniu european demn de a-l trece urmașilor noștri.

Constanța 11.07.97

Crai de Curtea Veche

Constantin BOTEA, CANADA

Intrat în circuitul vorbirii românești și a literaturii române, denumirea de **Crai de Curtea Veche** s-a răspândit rapid în limbajul curent de după anii 1700, când Țara Românească a fost dominată de numeroasele domnii fanariote.

Haosul creat de acești domni fanarioți, greci la origine și toți născuți la Istanbul în cartierul **Fanar**, a generat un stil de viață corupt în zona Bucureștiului, care semăna mai degrabă cu un amalgam social debusolat în care supraviețuiau lejer cei care reușeau să se pună bine cu Poarta Otomană.

Această zonă veche a Bucureștiului, extinsă pe locul Curții Vechi Domnești fondată de Mircea cel Bătrân și consolidată mai apoi de Vlad Țepeș, adăpostea în acești ani, la începutul secolului XVIII, Palatul Domnesc, cu toate acareturile curții domnitorilor, care se perindau frecvent pe scaunul țării.

Pe lângă degradingolada din administrația Țării Românești, cârmuită de acești fanarioți greci total dezinteresați de binele țării, se adăugau prin anii 1700 și frecventele războaie dintre Poarta Otomană, Rusia și Austria, care își reîmpărțeau zonele geografice și influența politico-militară în Estul Europei. Aceste războaie între cele trei puteri se desfășurau mai mereu peste teritoriile Principatelor Românești, care sufereau cel mai mult în urma acestor conflicte la care erau obligate să participe cu tot felul de dări și impozite care mențineau vistieriile românești într-o cronică stare de fraudare.

Unul dintre domnitorii de origine grecească, ce a devenit notoriu prin corupția și stilul de viață nesocotit, a fost **Mavrogheni Nicolae**, personaj lunatic și controversat până la exasperare.

Născut într-un sat pe o insulă grecească în Marea Mediterană, fiul unui zidar, Mavrogheni ajunge pirat la o vârstă tânără. Se pare că a prăduit foarte multe localități și caravele prin Mediterana, de a avut atât de mulți bani încât să-și cumpere funcția de **dragoman** (tălmaci de limbă greacă) în slujba lui Assan bei.

Înzestrat cu un caracter fără scrupule, reușește să urce tot mai sus prin intrigi și corupție, culminând cu dobândirea postului de domnitor în Țara Românească, contra unei sume mari de bani și alte valori acaparate de la alții.

Nicolae Mavrogheni, odată ajuns domnitor la București, abuzând de patalamaua (firmanul) sultanului, începe a impune o politică agresivă de corupție în Țara Românească, corupție de o rapacitate nemaîntâlnită până la el.

Începe să vândă cu plata în avans funcții noi de dregători și înființează poziții de noi boieri, fapt ce nemulțumește profund boierii pământeni munteni.

Cu banii acumulați de la cei ce reușeau să achite suma cerută, noul domnitor se îmbogățește foarte rapid. Noul val de dregători și boiernași nou-corupți contaminează și mai mult Țara Românească deja decăzută moral și social sub domni fanarioți dinaintea lui Mavrogheni.

Boierii de viță veche, ce reprezentau într-o oarecare măsură o bază a țării care asigura o relativă stabilitate socială, au rămas stupefiați de dezmățul adus în țară de acest grec zănat.

Reclamațiile boierilor munteni către sultan, legate de valul neobișnuitelor abuzuri impuse de Mavrogheni, s-au lovit de urechi surde, ca urmare a bacșipurilor groase trimise de Mavrogheni la Poarta Otomană.

Devenind foarte bogat, Mavrogheni este atins și de patima megalomaniei, și se imaginează întruchipându-l pe Caligula. În acest fel, își înnobilează propriul cal cu titlul de clucer și căminar.

Acest lucru nefinit de ajuns, a reinstalat pedeapsa cu trasul în țeapă, dorindu-și a fi un Vlad Țepeș de import.

La ospăturile pe care le organizează cu marii boieri din familii tradiționale, îi obligă pe aceștia să mănânce din castroane de lut, de o mărime cât mai mică, insinuându-le astfel cât de puțin respectă clasa boierească română. De asemenea, mâncarea era constituită doar din mămăligă cu brânză. Oaspeții au avut totuși noroc, întrucât vinul oferit la masă era foarte bun. Podgoriile românești erau atât

de generoase, încât nu ofereau decât vin de cea mai bună calitate.

Pentru a șoca și mai mult, Mavrogheni și-a făcut rost de o caleașcă trasă de doi cerbi lopătari cu coarnele aurite. Cu această gabrioleță bizară, domnitorul de origine greacă se plimba prin târgul Bucureștilor, tolănit pe blănuri scumpe, iar vizitiul uimea și el printr-o urâtenie de nedescris, cu scopul de a speria poporul.

Cronicile vremii spun că Bucureștiul a fost adesea protejat de Dumnezeu. Așa s-a făcut că intrigile de la Poarta Otomană, care se terminau adesea cu scurtarea cu un cap a domnitorilor fanarioți (din păcate nu numai a lor), a făcut ca Nicolae Mavrogheni să fie alungat de pe scaunul domnesc, fiind forțat să se refugieze la bulgari. Acolo este prins de capugiul otoman trimis de Înalta Poartă de la Istanbul, care îl decapitează și-i aruncă capul în mare.

Surpriza adusă de acest personaj realizator de multe fapte negative este că a realizat, totuși, și unele lucruri de natură pozitivă, precum înființarea primei canalizări cu conducte de apă în București, reînființarea Oștirii Valahe, pentru prima oară după moartea lui Constantin Brâncoveanu în 1714, adică după aproape 70 de ani de inexistență a oștirii muntene.

În această perioadă de incertitudine, sărăcie și dezordine socială generate de domniile fanariote, au existat goluri de domnitori pe tronul țării. Pe timpul acestor intervale fără domnitori, puterea o asigurau guvernări provizorii reprezentate de boierii tradiționali. Oricum, aceste guverne nu făceau mai nimic, din cauza faptului că vistieria țării era totalmente goală, deci nu existau instituții administrative plătite care să aplice în vreun fel anumite legi necesare oricărei societăți.

Într-una din aceste perioade fără domnitor, când armatele ruse, austriece și turcești se hărțuiau pe teritoriile românești, a izbucnit o răzmeriță socială chiar în centrul tradițional al Bucureștilor, adică în zona Curții Vechi.

Rebelii erau, de fapt, o gloată de inși fără căpătâi, mulți dintre ei fii de greci înstăriți, dar și mulți români, de obicei cheflii, care au reușit să răspândească spaima în tot Bucureștiul. Această grupare s-a autodenumit **Crai de Curte Veche** (bineînțeles, fără legătura la vremea respectivă cu viitoarea carte a lui Mateiu Caragiale), avându-l în frunte pe un bocceagiu cu numele de Melanos, grec de origine.

Grupul de răzvrățiți a început a jefui prăvălie după prăvălie; apoi, luând cârciumile la rând, au

pus-o într-o orgie bahică zi și noapte. Forțele de ordine erau inexistente, iar **Craii de Curte Veche**, cu sticle și ulcioare de băutură după ei, au pătruns în Palatul Domnesc cu un măgar care le căra grelele damigene cu vin.

Grecul Melanos a fost urcat pe un alt măgar și declarat domnitor, cu toate autoritățile necesare să cârmuiască țara. L-au ornat apoi cu o cucă domnească și sceptru, iar ceilalți din restul răzmeriței, cu steaguri domnești furate din Palat, au început să colinde prin urbe cu autointitulatul domn, strigând în gura mare:

- Să trăiești, Maria Ta, ani mulți și fericiți!

Populația din București, nedumerită, nu știa cum se va sfârși această promenadă deșănțată, iar bețivii, în frunte cu domnitorul de ocazie, au continuat timp de două zile și două nopți să colinde străzile cu stopuri prelungi la toate cârciumile care le ieșeau în cale.

Se pare că gruparea plănuia să incendieze anumite clădiri cu scopuri neștiute, lucru care i-a determinat pe conducătorii dintre marii boieri și negustori să acționeze cumva.

Armata rusă care urma să sosească și să ocupe Bucureștiul conform armistițiului încheiat cu austriei și cu turcii era încă departe pe drum, iar trupele turcești se retrăseseră din țară, conform înțelegerii cu rușii.

Întâmplarea a făcut ca o grupare de circa 100 de soldați turci sub comanda unui aga să nu fie încă retrasă din țară, aflându-se la Cotroceni, la marginile Bucureștiului. Cetățenii de frunte ai capitalei, văzându-și afacerile și casele în pericol din cauza acestor aventurieri cheflii, așa-ziși **Crai de Curte Veche**, s-au deplasat cât au putut de repede la Cotroceni și s-au plâns comandantului turc de pericolul creat de respectivii revoluționari.

Norocul bucureștenilor a fost că aga turc, fără ezitare, a ordonat soldaților și imediat au sosit în București, căutându-i pe scandalagii. Îi prindeau, îi spânzurau pe loc, iar pe căpetenia Melanos l-au spânzurat în mijlocul târgului, la încrucișarea a două străzi principale.

Steagurile și gătelile domnești au fost înmânate boierilor care țineau locul domnitorului, ca guvern provizoriu.

La puțin timp după aceste întâmplări, a sosit în București armata rusă, ca oaste de ocupație temporară, iar această stranie revoltă a intrat în istorie ca răzmerița apelpisiților (neghiobilor), împământenindu-se expresia de **Crai de Curtea Veche**.

AUGUST DE AMINTIRI...

Mirela STAICU

Se făcea dimineată. Și eram toți claie peste grămadă într-o garsonieră amenajată pentru redacția unui ziar, supliment cumva. Nu dormise niciunul. După Callatis și Callatis-ul de după Callatis, ne-am retras toți aici și am discutat despre numărul următor. Marius, ca întotdeauna, își expunea ferm opiniile. Laura încerca să managerieze discuția pentru a fi productivă. Fetele de la Medgidia poetizau totul. Cele de la Eforie voiau ele articolul cu dragostea. Și apoi jucam cărți. Dorință de mers acasă? Nici gând.

Cu 12 ore în urmă, eram jurnaliști adevărați. La 16 ani. Aveam legitimații și stăteam în culisele festivalului Callatis și încercam să luăm un interviu pentru numărul următor. Și, desigur, să facem o poză cu cine puteam – Cassa Loco, Voltaj, Răzvan Fodor, Bere Gratis, Tudor Chirilă. Să nu uităm de autograf. Carnețelul sfânt cu autografe.

Pe scena amenajată în scoica din Mangalia, despărțită de public printr-o fâșie din marea noastră iubită, performau cei mai cunoscuți artiști ai momentului. Era mijlocul lui August. Era cald, era la mare. Și noi eram JURNALIȘTI. Doamne, câtă semnificație într-un singur cuvânt. „A fi jurnalist înseamnă să pui adevărul în formă”. Erau deja 4 ani de când, duminica de duminică, de la ora 10.00, mergeam somnoroși către sala de întâlnire în care eram transpuși într-o lume la care doar îndrăzneam să visăm. La fiecare curs – îl numeam astfel, dar era mai mult decât atât, era o reunire a sufletelor și minților unor tineri dornici de cunoaștere de la un adevărat mentor, formator de OAMENI, cum rar se întâlnesc în viață, Aurelia Lăpușan, – învățam „tainele jurnalismului”. Sună cel puțin clișeic, dar adevărat. „Astăzi, vom vorbi despre știre – cele cinci întrebări. Data viitoare vom discuta despre reportaj...” Și orele se scurgeau, iar noi eram fascinați de omul care oferea o părticică din vastele cunoștințe pentru a forma adevărați jurnaliști. Am prins un drag iremediabil. Ce scriem în numărul următor? Laura prelua cuvântul și ne certa pentru că am întârziat. Se pare că vechile obiceiuri se sting greu... Florin scrie despre mașini. Marius, rubrica IT, alături de Cristi; Laura face, din nou, demonstrație de măiestrie în mânăuirea cuvintelor. Irina caută, ca un reporter în toată regula, adevărul. Cristina găsește un nou subiect pentru pagina de modă. Bogdana dezvoltă ideea.

Și din nou la malul mării. Nu râdeți, facem poza pentru copertă. Un pic la stânga, ba nu, la dreapta. Cealaltă dreapta! Acum zâmbiți. Nu închideți ochii. Încă un pic. Mai stați puțin. Suntem gata! Pe stabilopozi, pe lângă marea aceea a sufletului nostru, cea care ascultă mereu și nu protestează, acolo unde așterni tot ce vrei în siguranță, pentru că doar vântul te ascultă și duce secretele departe, în larg, acolo este inima. Îngropată adânc, în nisipul fin, prea fierbinte pentru pașii noștri de oameni mari care visează mereu să revină la starea de grație, aceea în care scopul suprem era autograful cu interviu. Era starea *ADOLESCENTUL...*

Ana Maria ȘTEFAN

60

25

25